

אגעד אנק

על פרשת השבוע

פרשת שלח תשפ"ג

כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה וקריאה.

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: g.agedank@gmail.com

ונתנה ליהושע שזכות שרה אמנו תגן עליו להנצל מלהתחבר עם עצת המרגלים.

(הגרמ"י רייזמן)

והימים ימי בכורי ענבים: (יג, כ)

במדרש פליאה כתוב: מפני מה לא הצליחו מרגלים מפני שהימים ימי בכורי ענבם, ולכן כתיב ותצפנהו שלשה ירחים, ולכן כתיב ענבם חסר י' עכ"ל. והנראה דאיתא שהס"מ (השטן) יש לו שליטה בג' חדשים שהם טבת תמוז אב, והנה אמרו רז"ל ששילוח מרגלים הי' בכ"ט בסיון וכתוב וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום ובערב תשעה באב חזרו, והוקבע בכיה לדורות הרי משך הליכתם לרגל היה בתמוז עד תשעה באב שעיקר שליטת סמא"ל בהם. ולכן איתא ברש"י ז"ל כולם אנשים לשון חשובים ואותו שעה כשרים היו, ר"ל דוקא באותה שעה דהיינו כ"ט בסיון שעדיין לא היה שליטה לס"מ ע"כ היו כשרים ומן הזמן ההוא והלאה שלט בהם.

והנה האותיות שקודם "ענבם" הוא אותיות הס"מ (ע-ס, נ-מ, ב-א, מ-ל) ור"ל שסמא"ל שולט בהם וזה שאמר הכתוב "והימים ימי בכורי ענבם" ר"ל אותיות הבכורים וראשונים לעי'ב'ם דהיינו אותיות סמ"א"ל, שאז באלו הימים יש לו שליטה כנ"ל, ולכן כתיב "ענבם" חסר יו"ד, כדי לרמז זה וזה רומז גם כן ותצפנהו שלשה ירחים כי בג' ירחים הנ"ל יש לו שליטה.

(לקוטי שושנים להגה"ק ר"ש מאוסטרופלי)

ושם ראינו את הנפילים בני ענק מן הנפילים ונהי בענינו כחגבים (יג, לג) יש להבין את כפל הלשון "את הנפילים בני ענק מן הנפילים". עוד יש להבין למה בפעם הראשונה כתוב נפילים מלא, ובפעם השנייה הנפילים חסר. גם, למה אמר "בני ענק" וביהושע כתיב "ויכרת יהושע את הענקים" ולא כתוב "בני" הענקים.

ויובן בהקדם דברי המדרש שמובא בהדר זקנים מבעה"ת ר"פ שלח, ונמצא במדרש פתרון תורה פ' שלח: פעם אחת נכנסה בתו של ענק בפרדס ואכלה רמון, והשליכה קליפתו, והיו המרגלים טמונים בקליפה ססבורים המרגלים שהקליפה היתה מערה ונכנסו בתוכה י"ב מרגלים. לאחר אותה שעה נזכרה הבת שאכלה רמון, ופחדה שמא יראה אביה את הקליפה ויוודע לו שאכלה רמון מהרדס, נטלה את הקליפה והשליכה אותו אל מחוץ לפרדס (תוך כדי שהמרגלים היו בפנים) ולא הרגישה שהקליפה כבידה יותר מחמת האנשים. אמרו המרגלים זה לזה ראו כמה גבורה יש בנשים וק"ו באנשים. ולכן הוציאו דיבה"ע ע"כ דברי המדרש.

וי"ל דזה כוונת הפסוק "מן הנפילים" היינו ממה ש'נפלנו' מתוך הקליפה, משום ראינו את בתו של הענק, והפסוק אומר כך: ושם ראינו את הנפילים בני ענק, דהיינו שראינו את הבת של הענק, והיכן ראינוה? "מן הנפילים" מהנפילה של הקליפה. ונפלים בתרא ל' נפלו הוא, ולכן נכתב חסר, ולכן כתיב ג"כ "בני ענק" שלא ראו את הענק עצמו, רק בת קטנה שלו, וכמ"ש בפ"ק דחולין "בני יונה" קטנים ולא גדולים.

(טעמא דקרא)

ונהי בענינו כחגבים (יג, לג)

פרש"י שמענו אומרים נמלים יש בכרמים. ופירש רש"י תמיה ומאי בעי הכא נמלים הא בקרא חגבים כתיב. ונראה, דאיתא בילקוט דתלמי אמר להם למה אתה רוצים לכבוש את ארץ ישראל הלא כל הארץ של הקדוש ברוך הוא והוא נתן לנו ואם כן יהיה גזל בידכם. והנה חכמינו ז"ל אמרו (עירובין ק ע"ב) על פסוק לך אל נמלה כו', דאיסור גזל יכולים ללמוד מנמלה שאינה לוקחת מאחר. וזהו שפירש רש"י ז"ל שמענו אומרים שאלו אנשים אשר בכרמים רחוקים מגזל כנמלים ועל ידי כן לא יקחו ארץ ישראל כמו שכתב הילקוט שכן אמר להם תלמי. אמנם באמת אינו כן כמו שפירש רש"י בפרשת בראשית, ברצונו ניתן להם וברצונו ניתן לישראל ואינו חשוב גזל: (קדושת לוי)

ויקרא משה להושע בן נון יהושע (יג, טז)

ויקרא משה להושע בן נון יהושע, ובתרגום יונתן "כד חמא משה ענוותנותי' דיהושע בן נון קרא שמ"י יהושע", ותמוה למה קראו כך דייקא בגלל ענוותנותו?

לכאורה היה לו למשה להתפלל על יהושע - בנוסף מה שהתפלל עליו שיוושע מעצת המרגלים - גם על אריכות ימים, שהרי עד שיכנסו לארץ כבר יעברו שנים רבות וישנו החשש שיהושע וכלב לא יאריכו ימים כל כך. אבל באמת, איתא בגמ' פ"ק דחגיגה עה"פ "יש נספה בלא משפט", שאותן השנים של המתים קודם זמנם ניתנים לת"ח שמעבירים על מידותיהם. וזה מה שראה משה, "כיוון דחמי משה ענוותנותי' דיהושע שהוא מעביר על מדותיו אמר יי-ה יושיעך מעצת מרגלים" דהיינו שדי לו בברכה זו שינצל מעצתם הרע ואינו זקוק לברכה נוספת על אריכות ימים, שכן מעביר על מדותיו הוא.

וזה גם מה שכתוב (יד, לח) "ויהושע בן נון וכלב בן יפונה חיו מן האנשים" פי' משנותיהם שנתקצרו - חיו הם, שנתוספו אלו השנים על שנות יהושע וכלב וחי. (חתם סופר)

בספה"ק "אוהב ישראל" (ליקוטים חדשים - פרשת ברכה) ביאר את דברי התרגום יונתן הנ"ל בדרך זו:

איתא במדרש שלעת תחיית המתים יקראו אותם על שמם, ע"פ אלפא ביתא. אברהם בנימין. ועוד איתא שמי שיש בו מדת ענוה יעמוד תחלה בתחיית המתים. ועפ"ז יבואר התרגום יונתן (במדבר יג, טז), כד חמא משה ענוותנותיה קרא להושע בן נון יהושע, פי' כי כשרצה לקראו יהושע. אמר פן יתרעם יהושע על דבר זה כי יאמר שגרמתי לו בזה שיתאחר לעמוד בתחיית המתים כי מתחלה היה התחלת שמו בה"א ועתה ביו"ד. אמנם כשראה בו מדת עניות נמצא הוא יעמוד בתחלה לתחייה ואז קרא אותו יהושע, והבן:

ב"תורת משה" למרנא החתם סופר כתב:

ויש לפרש עוד יהושע נקרא בן נון, בן בחירק ומצינו לזה ב' טעמים אחד ללמד שהי' מתבונן בשער נון אע"ג דשער נון לא ניתן אפי' למשה מ"מ מקצת בינה הי' לו בו ממש למשה ובין לשון התבוננות וטעם שני דיו"ד של יהושע היא יו"ד של שרי ושם היתה בלי נקודה ועכשיו תהי' בנקודת שוא וגם הנקודות אע"ג שהם מתורה שבע"פ מ"מ אין להוסיף עליהם והם במספר לכך נוטל מהסגול של בן ב' נקודות וממילא לא נשאר רק חירק ולכן נקוד בן בחיריק תחת סגול ופירושו בן היינו בנו של נון ולפ"ז ע"י משה שקרא לו יהושע עם יו"ד והוצרך ליטול שוא דהיינו ב' נקודות הוכרח לקרוא לבן בחיריק ואינו מוכרח לפרש דידע להבין בשער נון ויש לו ע"י הוספת היו"ד גריעותא דאינו ניכר מעלה שלו שמתבונן בשער נון הי' אפשר לומר דלא ניחא ל' ליהושע בזה לכך אמר התרגום יונתן כד חמי ענוותנותו הוסיף לו: (תורת משה)

ויקרא משה להושע בן נון יהושע (יג, טז)

ראיתי בספר 'דעת משה' [אב"ד פרשבורג זצוק"ל] על מה שכתוב במדרש שיר השירים רבה ו,א שאמר הקב"ה לאאע"ה 'שרי אשתך לא תקרא שרי כי אם שרה', ואות י' דשר"י עמדה והמתניה, עד זמנו של הושע בן נון, ויקרא משה להושע בן נון יהושע, אז חזרה אות י' להיות חלק משם הצדיק. וצריך להבין מה שייך י' דשרי עם יהושע. וביאר דראינו בשרה אמנו ענין מיוחד שהיא שמרה על יצחק בנה שלא ילמד ממעשיו של ישמעאל, והיא באת לטעון לפני אאע"ה על כך, ואמר הקב"ה 'כל מה שתאמר לך שרה שמע בקולה', שהיא שמרה על יצחק שלא יתחבר לרשע. כמו כן היה ביהושע שאות י' זאת שמרה עליו שלא יתחבר עם עצת הרשעים, וזה האות של שר"י שזה מסוגל להיות חלק ממדות זכות הצדקת שרה ששומרת מלהתחבר עם רשע, ועתה לקח משה את י' זו

במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום לשנה יום לשנה
תשאו את עונותיכם ארבעים שנה (יד, לד)

ומעשה, אבל כשהקב"ה ראה שיש ירידת הדורות הוא שלח לנו הוכחות
שיש כזה דבר, ואתם חושבים שהוא היה כזה בעל משל? לא! הוא כל כך
חיי שכר ועונש שכל דבר הזכיר לו את זה, יש סיפור על הבית הלוי שכל
הקהילה התחננו אליו שיבוא לכהן כרב ובסוף הוא שמע בקולם, והוא אמר
אם כלל ישראל ככה היו רוצים שהמשיח יגיע הוא כבר היה מגיע, הוא חי
כל הזמן את הצפיה למשיח ולכן הוא ראה בכל סיפור קשר למשיח.

מורי ורבי הרב אלישיב נסע פעם עם ר' יצחק זילברשטיין ברכב, ואז
המציאו את הג'י פי אס, והרב אלישיב שאל מה זה? והתחילו להסביר לו
וכו', ומיד הוא אמר איזה רשעים! שאלו אותו: מי רשע? והוא אמר: חברת
החשמל, ולמה? כי אם אפשר לעשות ג'י פי אס אי אפשר לעשות
שהחשמל בשבת יעבוד בלי לחילול שבת? זה הרבה יותר קל מלהמציא ג'י
פי אס, זה היה התגובה הראשונה שלו כשהוא ראה שכלול טכנולוגי, כי
הוא חי את החומר של מעשה שבת.

ר' אברהם גינחובסקי זצ"ל ראה פעם בנין גדול שלמעלה כתוב 'אוסם',
והוא שאל מה אתם רואים? אמרו לו 'אוסם', והוא אמר לא! כתוב כאן
אבנו וסכינו משאו שהניחון בראש גגו, כל אחד במה שהוא מונח זה מה
שהוא רואה.

ר' משה פיינשטיין זצ"ל עמד פעם ליד חלון ראוה של חנות נעלים, היו
שם נעלים סנדלים ומגפיים, שאלו אותו על מה הרב מסתכל? והוא ענה
שהוא בודק כל נעל אם היא כשרה לחליצה או לא, שמה הוא חי ואת זה
הוא ראה
(הגר"א דיסקין)

מאוצרות המגידים

ויקרא משה להושע בן נון יהושע (יג, טז)

פירש רש"י: "התפלל עליו י-ה יושיעך מעצת מרגלים".

מדוע משה רבינו התפלל רק על יהושע?

אחד הביאורים שמבארים, כי כלפי יהושע היה לו באמת חשש גדול
שידבר לשון הרע על ארץ ישראל, כי לגביו היה חשש של יצר הרע לשם
שמים, ועל יצר הרע מהסוג הזה יש צורך ברחמי שמים מרובים.

מדוע ליהושע יכול להיות יצר הרע לשם שמים? כי יהושע ידע שמיד
כשנכנסים ובאים לארץ ישראל משה רבינו ע"ה לא יכנס, וכדי שרבו של
ישראל ישאר לחיות, ועם ישראל יזכה להיות עם הרבי הגדול – שמא כדאי
לדבר לשון הרע. וכי יש לך לשם שמים גדול מזה? – שמשא רבינו יחיה
ארבעים שנה נוספות? היכן אפשר למצא כזה "לשם שמים"...

תבינו, יצר הרע של לשם שמים – כנגדו אנו זקוקים לרחמי שמים מרובים,
מולו צריך תפילה מיוחדת, ולכן עמד משה רבינו ע"ה בתפילה על יהושע.
אבל יצר הרע גלוי כמו שהיה למרגלים הוא פחות קשה, ולא נדרשה עבורו
תפילה מיוחדת של משה רבינו.

רצוני לומר לכם חידוש נוסף.

התרגום יונתן מביא: "וכדי חמא משה ענוותנותיה קרא משה להושע בר
נון יהושע, התפלל: י-ה יושיעך מעצת מרגלים".

שואלים: איזה ענוה הוא ראה בו?

ומבארים על פי מה שהזכרנו. הרי במדבר היה מאורע מיוחד שאלדד
ומידד התנבאו במחנה. ומה היתה נבואתם? – "משה מת ויהושע מכניס
לארץ". את הנבואה הזו שמע יהושע, והדברים כאבו לו מאוד. הוא רץ
למשה רבינו וביקש: "אדוני משה כלאם".

כאן ראה בו משה רבינו ענוה מיוחדת: במקום שישמח מעט, שהנה הוא
יזכה להיות הממשיך של משה רבינו ע"ה – שבכך הוא מקבל סגולות
אדירות, וכלים אדירים עצומים, של סיעתא דשמיא – להיות המנהיג של
עם ישראל בכניסתם לארץ ישראל [והוא באמת העמיד את השמש בכוחו
הגדול], שום דבר לא נע ולא זע בפנימיותו. הוא קם בכאב רב ומקנא לכבוד
משה רבינו: "אדוני משה כלאם" אם אתם יודעים, - המילים הללו עלו לו
ביוקר ה"אדוני משה כלאם" הזה, מחירו היה שיהושע מת בלא ולד. מדוע?
כיון שהורה הלכה בפני רבו.

בקיצור, הוא היה כל כך כאוב לכבודו של משה רבינו הוא בא עם הוראה
שצריכים לכלוא אותם.

עם כזו ענוה, יש חשש שהוא ידבר על ארץ ישראל, כדי שמשא יחיה.

ככה אומרים 'העולם' את הפשט.

ישנה סתירה לביאור הזה. הגמרא (סנהדרין יז, א) מביאה שלש דעות, מה
היתה נבואתם של אלדד ומידד. דעה אחת שהם דברו על השליו, דעה
שניה – על מלחמת גוג ומגוג. דעה שלישית – משה מת ויהושע מכניס.

מתוך ארבעים השנים שהיו ישראל במדבר לא כולן ממש היו כנגד

חטא המרגלים "אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר עד קדש ברנע"
(דברים א, ב) אחד עשר יום היה מהלך הדרך מחורב לארץ ישראל ודרך זו
הרי היה עליהם לעבור בכל מקרה. אם כן יש להחסיר מארבעים השנים
אחד עשר יום. זאת ועוד, עם ישראל יצאו ממצרים בט"ו בניסן ונכנסו
לארץ ישראל כעבור ארבעים שנה ב" בניסן, אם כן נחסרו עוד ארבעה
ימים ממנין ארבעים השנים התמימות נמצא אפוא שמתוך ארבעים
השנים, יש להחסיר חמישה עשר יום שלא באו כנגד חטא המרגלים.
וכאמור, חמישה עשר יום במדבר - מחצית החודש - היו כנגד שעה אחת
שהיו המרגלים בארץ ישראל.

וזוהו שאומר רש"י: "ואותה שעה כשרים היו" - שהשעה האחת שבה
היו כשרים, מתוך סך 960 השעות שהיו בארץ ישראל - שעה זו יורדת להם
ממכסת ארבעים השנים במדבר, ולכן היו ישראל במדבר ארבעים שנה
חסר חמישה עשר יום.
(פני ארי')

ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת: והיה לכם לציצת וראיתם אתו
וזכרתם את כל מצות ה' (טו, לח לט)

בגמרא סוטה (יז, א) "דתניא היה ר"מ אומר מה נשתנה תכלת מכל מיני
צבעונין מפני שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא
הכבוד וכו'".

מביא בספר "עלי ורדים": שאל פעם איזה "חכם" את מרן הרב מבריסק
זצ"ל על דברי הגמ' האומרת שכשאדם רואה את הציצת הוא נזכר
ברבש"ע, שאינו מבין את השייכות ואינו רואה דמיון בין הדברים. ענה לו
הרב מבריסק זצ"ל: "חז"ל אומרים (ע"ז כ, ב) שאסור להסתכל בבגדי
צבעונין של אשה שלא יבוא לידי הרהורי עבירה. האם את זאת אתה כן
מבין? - "כן" ענה ה"חכם". - "ובכן הראש שלך תקין, הבעיה היא לא
בחוסר הבנה, אלא היכן הראש מונח... אם היית שקוע בירא"ש היית מבין
גם את הקישור בין תכלת לכסא הכבוד".

(עלי ורדים)
איתא ברש"י דלכן נסמכה פרשת ציצת לשבת משום ששניהם
שקולים כנגד כל המצות. ונראה למצוא עוד צד השוה בשניהם, כי במשנה
(שבת פרק כלל גדול) נחשבים ל"ט מלאכות, וכמו כן בציצת יש ל"ט
כריכות, כמבואר במג"א (סוף סימן י"א) שכורכין ז' כריכות, ואח"כ ח'
כריכות, ואח"כ י"א כריכות, ואח"כ י"ג כריכות, ובסך הכל הם ל"ט כריכות.
וכמו כן מחולקות המלאכות במשנה הנ"ל לארבעה חלקים כמו
בכריכות הציצת, יש שם י"ג מלאכות הזריעה, י"א מלאכות האריגה, ח'
מלאכות בעצים, ועוד ז' מלאכות בשאר דברים, וזה מקביל למספר
הכריכות בהציצת.

(הגר"א מווילנא ז"ע)

וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'

מביא רש"י תכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא
הכבוד, שאל הסבא מקעלם - הרי אנחנו גם כשנראה את הרקיע אנחנו
צריכים רחמים בשביל להיזכר בכסא הכבוד, איך על ידי התכלת נזכר
בקב"ה?

אומר הסבא מקעלם: את זה אנחנו לא מבינים, אבל את ההלכה של
אסור להסתכל בבגדי צבעונין של אשה כשזה על הכותל כי יכול להביא
לידי הרהור, הוא יכול על ידי זה להיזכר באשה, על זה לא קשה לנו איך זה
יזכיר לנו, למה? כי עריות נפשו של אדם מחמדתן, אם יהודי היה חי עם
הקב"ה, יהודי שכל הזמן חומד את הקב"ה, אלה חמדא ליבי, נפשי איתוין
בלילה, צמאה לך נפשי, כל דבר הכי קטן שהוא רואה זה מזכיר לו את
הקב"ה, הוא רואה תכלת מיד הוא נזכר בקב"ה

החפץ חיים על כל דבר שהוא שמע הוא קישר את זה לעולם האמת,
כשאמרו לו שהמציאו את הטלפון הוא אמר: מדברים כאן ושומעים שם,
כשאמרו לו שהמציאו את המצלמה הוא אמר: הכל מצולם, שום דבר לא
הולך לאיבוד, כשאמרו לו שהמציאו את ההקלטה הוא אמר: כל מילה
נרשמת, והוא אמר שהקב"ה שולח חיזוק באמונה לפי ירידת הדורות, פעם
כולם ידעו שכל מילה שמדברים פה נרשמת למעלה, וכך כל מעשה

שואלת הגמרא: בשלמא לשתי הדעות הללו – שליו וגוג ומגוג, מובן ההמשך שמשוה רבינו השיב ליהושע: 'ומי יתן כל עם ה' נביאים', משמע שהנבואה היתה טובה ונעימה. אבל לאותה דעה שיהושע אמר למשה רבינו שהם נבאו: "משה מת ויהושע מכניס", מה טוב כל כך, מה היה נח לו? וכי רצונו למוות? מי יתן וכל עם ה' יהיו נביאים כאלו!?

עונה הגמרא: "לא סימוה קמיה" – באמת הם לא אמרו לו את פרטי הנבואה, אלא רק שהם נבאו, ללא פירוט. אם כן, נופל הפשט הנ"ל – שראה בו את העונה בכך ששמעו שהם אומרים: "משה מת ויהושע מכניס" [ובדוחק אפ"ל, כי אח"כ נודע למשה רבינו ע"ה מה שהם נבאו, ויהושע ידע מהנבואה וקינא את קנאתו]. אבל באו תשמעו דברים מתוקים – געשמאק.

התרגום יונתן חולק על הגמרא ואומר מפורש, שהדברים שנאמרו בפסוק: 'המקנא אתה לי ומי יתן כל עם ה' נביאים' – "אמר ליה משה... שיתנבאו עלי דאנא מתכנש מן עלמא ואנת משמש מן בתריי, אנת מקנא לי?!" – משה רבינו אמר לו מפורשות כי מחמת שאמרו כי אני ימות ואתה תהיה המנהיג אחרי, לכך אתה מקנא קנאתי, אבל: "ראה נא פון דיהון כל עמא דה' נביאין". אם כן, התרגום יונתן מציין לשיטתו שמשוה רבינו ידע ענותנותו ולכן פחד עליו.

מורי ורבותי, יצר הרע של לשם שמים צריך לפחד ממנו מאוד, פחד גדול. אתם יודעים מה זה יצר הרע של לשם שמים? לכל אחד יש את החבילה שלו ב'לשם שמים'. אדם אומר לעצמו: במקרה הזה, ובנושא המסוים הזה, אני צריך להיות ה'מאן דאמר', ולהסביר ולהחליט ולהורות, ודוקא אני, כי השני אינו ראוי ולא תהיה ממנו תועלת, ורק אם אני אטפל בענין יהיה כבוד ה', לשם שמים.

ישנן דוגמאות רבות אין ספור: לפעמים מתגלעים חילוקי דיעות בין גדולי ישראל, מעט חילוקי דעות או הרבה. אותו פלוני הוא חסיד של אחד מגדולי ישראל. הוא אוסף את היצר הרע של לשם שמים, ומדבר על הצד השני דברים אסורים, רחמנא לצלן, נכשל ונופל בבאר שחת.

"אבל זה לשם שמים! וכבוד התורה! איך אני יכול לשתוק וכי מותר לי לשתוק?!"... הוא בטוח שאסור לו לשתוק, ואדרבה חובה גמורה היא לדבר בגנות הצד השני, גם אם הוא תלמיד חכם. הנה לו יצר הרע של לשם שמים. שמעתי בשם אחד הבנים של הריוניער, שאמר, אנו מבקשים: "יכוף את יצרנו להשתעבד לך" "יצרנו"? יצר הרע?! מי שנופל ביצר הרע הוא כמעט שוטה, לא על כך מתפללים אנו. תפילתנו היא אודות היצר הרע של לשם שמים – עליו יש להתפלל "יכוף את יצרנו להשתעבד לך" במקרה שחלילה נשתמש עם היצר הרע של לשם שמים איי איי...

מורי ורבותי, מה העצה עם היצר הרע הזה, הקשה מאוד מאוד? לכאורה העצה להכיר: אני לא פוסק בשום נושא בהלכה ובהתנהגות, ברוחניות ובגשמיות, אז גם לא אפסוק בנושא הזה, ומחובתי לשאול את מי שיועד לפסוק, ואם ה'מורה הוראה' אומר שכן, כן. אם הוא יורה שלא, לא. ויכל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל. ואם ישאל את הזקנים הוא יכול להיות בטוח בעזר ה'. אבל לפסוק לבד בעניינים כאלו שאני עושה באמת לשם שמים. קשה מאוד.

(יחי ראובן)

מורי ורבותי, מה העצה עם היצר הרע הזה, הקשה מאוד מאוד? לכאורה העצה להכיר: אני לא פוסק בשום נושא בהלכה ובהתנהגות, ברוחניות ובגשמיות, אז גם לא אפסוק בנושא הזה, ומחובתי לשאול את מי שיועד לפסוק, ואם ה'מורה הוראה' אומר שכן, כן. אם הוא יורה שלא, לא. ויכל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל. ואם ישאל את הזקנים הוא יכול להיות בטוח בעזר ה'. אבל לפסוק לבד בעניינים כאלו שאני עושה באמת לשם שמים. קשה מאוד.

(יחי ראובן)

מורי ורבותי, מה העצה עם היצר הרע הזה, הקשה מאוד מאוד? לכאורה העצה להכיר: אני לא פוסק בשום נושא בהלכה ובהתנהגות, ברוחניות ובגשמיות, אז גם לא אפסוק בנושא הזה, ומחובתי לשאול את מי שיועד לפסוק, ואם ה'מורה הוראה' אומר שכן, כן. אם הוא יורה שלא, לא. ויכל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל. ואם ישאל את הזקנים הוא יכול להיות בטוח בעזר ה'. אבל לפסוק לבד בעניינים כאלו שאני עושה באמת לשם שמים. קשה מאוד.

(יחי ראובן)

מורי ורבותי, מה העצה עם היצר הרע הזה, הקשה מאוד מאוד? לכאורה העצה להכיר: אני לא פוסק בשום נושא בהלכה ובהתנהגות, ברוחניות ובגשמיות, אז גם לא אפסוק בנושא הזה, ומחובתי לשאול את מי שיועד לפסוק, ואם ה'מורה הוראה' אומר שכן, כן. אם הוא יורה שלא, לא. ויכל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל. ואם ישאל את הזקנים הוא יכול להיות בטוח בעזר ה'. אבל לפסוק לבד בעניינים כאלו שאני עושה באמת לשם שמים. קשה מאוד.

(יחי ראובן)

מורי ורבותי, מה העצה עם היצר הרע הזה, הקשה מאוד מאוד? לכאורה העצה להכיר: אני לא פוסק בשום נושא בהלכה ובהתנהגות, ברוחניות ובגשמיות, אז גם לא אפסוק בנושא הזה, ומחובתי לשאול את מי שיועד לפסוק, ואם ה'מורה הוראה' אומר שכן, כן. אם הוא יורה שלא, לא. ויכל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל. ואם ישאל את הזקנים הוא יכול להיות בטוח בעזר ה'. אבל לפסוק לבד בעניינים כאלו שאני עושה באמת לשם שמים. קשה מאוד.

(יחי ראובן)

מורי ורבותי, מה העצה עם היצר הרע הזה, הקשה מאוד מאוד? לכאורה העצה להכיר: אני לא פוסק בשום נושא בהלכה ובהתנהגות, ברוחניות ובגשמיות, אז גם לא אפסוק בנושא הזה, ומחובתי לשאול את מי שיועד לפסוק, ואם ה'מורה הוראה' אומר שכן, כן. אם הוא יורה שלא, לא. ויכל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל. ואם ישאל את הזקנים הוא יכול להיות בטוח בעזר ה'. אבל לפסוק לבד בעניינים כאלו שאני עושה באמת לשם שמים. קשה מאוד.

(יחי ראובן)

מורי ורבותי, מה העצה עם היצר הרע הזה, הקשה מאוד מאוד? לכאורה העצה להכיר: אני לא פוסק בשום נושא בהלכה ובהתנהגות, ברוחניות ובגשמיות, אז גם לא אפסוק בנושא הזה, ומחובתי לשאול את מי שיועד לפסוק, ואם ה'מורה הוראה' אומר שכן, כן. אם הוא יורה שלא, לא. ויכל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל. ואם ישאל את הזקנים הוא יכול להיות בטוח בעזר ה'. אבל לפסוק לבד בעניינים כאלו שאני עושה באמת לשם שמים. קשה מאוד.

רפואי לבחור, הוא אמר לו שיש להפיל גורל הגר"א, אולי באמצעותו ימצא האיש את המקור האמיתי לסבלו.

עשו גורל, והפסוק אשר עלה בגורל היה: "ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה" (יב, ח) במבט ראשון לא אמרו הדברים לאיש מאומה, והנה לפתע, היכה בו הפסוק מכת ברק. אין ספק! הוא היה שם בין ההמונים אשר גדשו את רחובות ירושלים ביום הלוויה, אולם הוא הוטרד משורת ההספדים הארוכה ומגודל הלוויה באופן כללי. היה זה בשושן פורים ובפתח ממתיונות מצוות החג, "אין זה צודק" חשב האיש "כי לווייה של מי שלא יהיה תפגום בשמחת הפורים של מאות ואלפי אנשים", את דעתו זו הביע האיש באזני אחרים...

הרב אמר לו כי בשו"ע נפסק כיצד יש לנהוג, וזהו פתרונו היחיד לסבלו. עליו לכנס עשרה אנשים ליד הקבר, ובנוכחותם לבקש מחילה מרבי משה. עשה האיש כדבריו אסף מנין ועלו לקברו של רבי משה בהר המנוחות, וביקש מחילה על דבריו, תוך זמן קצר חלפו כאבי הראש כלא היו.

תוקף דין שמים על בזיון ת"ח

להלן אגרת החלום המפורסמת שנכתבה ע"י הגאון רבי מרדכי מאושמינא, שהיה בעל מופת מפורסם בכל גלילות ליטא. האגרת נסבה על מעשה שאירע בשנת ה' אלפים ש"ה בעיר סאלוניקי:

איש בליעל אחד שהרב יוסף בן לב (המהר"י בן לב זצ"ל) הוציא פסק דין נגדו, פגש את המהר"י בן לב ברחוב וסתר לו על לחיו לעיני קהל ועדה ואף אחד לא מחה בידו, משום שהיה עשיר גדול, תקיף ואלים, כאשר הגיע המהר"י בן לב לפני חנות של בשם אחד קרע את בגדיו ואמר: שומו שמים על זאת!

באותו לילה נכנס הבשם לחנות כשנר בידו וראה שם עכבר, כאשר ניסה להתקרב אל העכבר, התלקחה הסחורה שבחנות, ופרצה דליקה גדולה. באותה דליקה עלו באש חמשת אלפים בתים של יהודים וכמה בתי כנסיות ובתי מדרשות. מספר ההרוגים הגיע לשלוש מאות וארבע עשר (כמנין ש-ד-י).

וזו דבר האגרת שכתב רבי מרדכי מאושמינא בשנת תרמ"א, שלוש מאות שלושים ושש שנים (!) לאחר מה שארע בסאלוניקי:

"ב"ה יום ו' כ"ח שבט תרמ"א, פ"ק בוטען.

לכבוד ידיד ה' וידיד נפשי, ה"ה הרה"ג החריף ובקי סיני ועוקר הרים הרב הצדיק ועניו המפורסם כקש"ת ר' פנחס מיכאל הרב דק"ק אנטטיפאלע.

אחדש"ה כתר"ה הנני לספר לכם מעשה נורא, ומסתמא לא יגלה לשום אדם בעולם, רק יצינועו במקום שאין יד אדם שולטת בו או יקרע אותו לקרעים באופן שלא יתגלה זאת לשום אדם בעולם.

בליל ערב יום כיפור, בלומדי אז שיעור הקבוע לי נפלה עלי תרדמה וישנתי, בחלומי בא אלי איש הדר, בתואר פנים זקנו מגודל. בהביטו אלי נרתעתי, אחז בידי ואמר: מה לך נרדם קום קרא אל אלוקים! ונרתעתי מאד, ואיקץ והנה חלום. ואמרת חלומות שוא ידברו. בכל זאת היה לבי נוקפי וחרדה גדולה נפלה עלי, והלכתי עוד לישון על מטתי. והנה בחלומי בא אלי עוד פעם איש הדר הנ"ל ועוד שני אנשים עימו. ואמרו שני האנשים תדע שזה חלום אמת ולא תאמר נואש. והשתוממתי מאד. אז קרא אלי איש הדר הנ"ל ואמר לי: הוה מפשפש במעשיך, כי אני בשליחות מעולם העליון בא אליך. אז התחזקתי ואמרתי לו: באיזה שליחות אתם אלי. ומחמת הקול הגדול שדברתי עמו הקיצוני משנתי והנה חלום. ואמרתי עוד הפעם החלומות לא מעלין ולא מורידין. בכל זאת מחמת שהיה לבי נוקפי ונפלה חרדה עלי לא ישנתי עוד בלילה הזה.

וביום כיפור בכיתי מאד בכיה גדולה שלא הורגלתי בזה מעולם, ולא ידעתי מה זה הבכיה שאני בוכה כל כך. ואמרתי בלבי אפשר מחמת החלום הנ"ל. ולא היה לי חלום עוד עד שמיני עצרת. אז ישנתי בלילה תוך הסוכה כמנהגי, ובאמצע שנתו בא אלי עוד הפעם איש הדר הנ"ל בבגדי לבנים. ונרתעתי בהביטו אל גודל יופיו ומראהו הנורא מאד. ואז קרא האיש ואמר אלי: הבכי שבכית ביום כיפור הועיל מאד, עד ששלחוני להבינך ולהגיד לך אשר תוכל לתקן ולבטל הגזירה. אז אמרתי לו לא ידעתי מה אתקן ומה זה הגזירה ושתק האיש הנ"ל ועמד בשתיקתו ערך רבע שעה.

ואז התחלתי לבכות מאד בחלומי ואמרתי: לא ידעתי מה זה החטא הגדול שחטאתי, על ששלחו לי שלוחים מעולם העליון. ובכיתי הרבה מאד בחלומי ומחמת גודל הבכיה הקיצוני משנתי, ובהקיצתי לא אמרתי עוד שזה רק חלום ודברים בטלים. כי ראיתי אשר דבר הוא, וביום שמיני עצרת הייתי בשמחה גדולה מאד, ולא ידעתי מה השמחה אשר מעולם לא היתה לי שמחה גדולה כזאת.

ובליל שמחת תורה כאשר ישנתי על מיטתי, באמצע שנתו בחלומי והנה בא אלי עוד הפעם איש הדר הנ"ל. זיו תוארו היה נורא מאד ומעוטף בלבנים, וקרב אלי ואמר: עד מתי יהיה לי טירחא עבורך לילך אצלך

וכתב ה"חפץ חיים" (הל' לשה"ר כלל ח): ידוע גודל עונשו של המבזה תלמידי חכמים, שאין לו חלק לעולם הבא (סנהדרין צט, ב) אך היצ"ר מסית לאדם, דלא שייך כלל דין מבזה תלמידי חכמים רק בזמן הגמרא שהיו חכמים ביותר, אבל לא על אלו שבזמננו והוא טעות גמור! דכל ת"ח הוא לפי הדור, ואפילו בזמננו, אם הוא רק ראוי להורות ויגע בתורה - נקרא תלמיד חכם, והמבזה אותו אפילו בדברים בעלמא ואפילו שלא בפניו עוון פלילי הוא, וחייב נידוי על זה וכו' ואין רפואה למכתו, כפי שאמרו בגמרא (שבת קיט, ב) אמר ר"י אמר רב כל המבזה ת"ח אין רפואה למכתו.

"מדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה"

מסופר כי זמן קצר לאחר פטירתו של הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל נתקף אדם בארץ ישראל בכאבי ראש חזקים אשר כל רופא לא יכול היה להביא לו מזור. הוא חש בבהלה ונסע אל אחד מגדולי הרבנים בארץ ישראל לבקש את ברכתו, כאשר שמע הרב כי כאביו החלו בעת הלוייתו של רבי משה זצ"ל, שאלו אם אמר פעם משהו שיש בו משום פגיעה בכבודו של רבי משה, האיש השיב בשלילה, אז הציע הרב משהו בלתי שגורתי, במקום לייעץ לאיש לאיזה רופא עליו לפנות או באיזה טיפול

וכתב ה"חפץ חיים" (הל' לשה"ר כלל ח): ידוע גודל עונשו של המבזה תלמידי חכמים, שאין לו חלק לעולם הבא (סנהדרין צט, ב) אך היצ"ר מסית לאדם, דלא שייך כלל דין מבזה תלמידי חכמים רק בזמן הגמרא שהיו חכמים ביותר, אבל לא על אלו שבזמננו והוא טעות גמור! דכל ת"ח הוא לפי הדור, ואפילו בזמננו, אם הוא רק ראוי להורות ויגע בתורה - נקרא תלמיד חכם, והמבזה אותו אפילו בדברים בעלמא ואפילו שלא בפניו עוון פלילי הוא, וחייב נידוי על זה וכו' ואין רפואה למכתו, כפי שאמרו בגמרא (שבת קיט, ב) אמר ר"י אמר רב כל המבזה ת"ח אין רפואה למכתו.

"מדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה"

מסופר כי זמן קצר לאחר פטירתו של הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל נתקף אדם בארץ ישראל בכאבי ראש חזקים אשר כל רופא לא יכול היה להביא לו מזור. הוא חש בבהלה ונסע אל אחד מגדולי הרבנים בארץ ישראל לבקש את ברכתו, כאשר שמע הרב כי כאביו החלו בעת הלוייתו של רבי משה זצ"ל, שאלו אם אמר פעם משהו שיש בו משום פגיעה בכבודו של רבי משה, האיש השיב בשלילה, אז הציע הרב משהו בלתי שגורתי, במקום לייעץ לאיש לאיזה רופא עליו לפנות או באיזה טיפול

וכתב ה"חפץ חיים" (הל' לשה"ר כלל ח): ידוע גודל עונשו של המבזה תלמידי חכמים, שאין לו חלק לעולם הבא (סנהדרין צט, ב) אך היצ"ר מסית לאדם, דלא שייך כלל דין מבזה תלמידי חכמים רק בזמן הגמרא שהיו חכמים ביותר, אבל לא על אלו שבזמננו והוא טעות גמור! דכל ת"ח הוא לפי הדור, ואפילו בזמננו, אם הוא רק ראוי להורות ויגע בתורה - נקרא תלמיד חכם, והמבזה אותו אפילו בדברים בעלמא ואפילו שלא בפניו עוון פלילי הוא, וחייב נידוי על זה וכו' ואין רפואה למכתו, כפי שאמרו בגמרא (שבת קיט, ב) אמר ר"י אמר רב כל המבזה ת"ח אין רפואה למכתו.

וכתב ה"חפץ חיים" (הל' לשה"ר כלל ח): ידוע גודל עונשו של המבזה תלמידי חכמים, שאין לו חלק לעולם הבא (סנהדרין צט, ב) אך היצ"ר מסית לאדם, דלא שייך כלל דין מבזה תלמידי חכמים רק בזמן הגמרא שהיו חכמים ביותר, אבל לא על אלו שבזמננו והוא טעות גמור! דכל ת"ח הוא לפי הדור, ואפילו בזמננו, אם הוא רק ראוי להורות ויגע בתורה - נקרא תלמיד חכם, והמבזה אותו אפילו בדברים בעלמא ואפילו שלא בפניו עוון פלילי הוא, וחייב נידוי על זה וכו' ואין רפואה למכתו, כפי שאמרו בגמרא (שבת קיט, ב) אמר ר"י אמר רב כל המבזה ת"ח אין רפואה למכתו.

וכתב ה"חפץ חיים" (הל' לשה"ר כלל ח): ידוע גודל עונשו של המבזה תלמידי חכמים, שאין לו חלק לעולם הבא (סנהדרין צט, ב) אך היצ"ר מסית לאדם, דלא שייך כלל דין מבזה תלמידי חכמים רק בזמן הגמרא שהיו חכמים ביותר, אבל לא על אלו שבזמננו והוא טעות גמור! דכל ת"ח הוא לפי הדור, ואפילו בזמננו, אם הוא רק ראוי להורות ויגע בתורה - נקרא תלמיד חכם, והמבזה אותו אפילו בדברים בעלמא ואפילו שלא בפניו עוון פלילי הוא, וחייב נידוי על זה וכו' ואין רפואה למכתו, כפי שאמרו בגמרא (שבת קיט, ב) אמר ר"י אמר רב כל המבזה ת"ח אין רפואה למכתו.

לטענת 'ניתנה ראש ונשובה מצרימה', הם שכחו כבר שזרקו את הילדים ליאור, רק זכרו את הבצלים והשומים, אנחנו יצאנו משם והם מוכנים לקבל אותנו חזרה, יאלה לעבודה, ומצרים היתה משופעת, כמו שנאמר בלוט 'כבר הירדן כי כולה משקה כגן השם כארץ מצרים', עד היום הזה באיזור נילוס יש מקומות מבורכים בחקלאות, וכמ"ש רש"י בפר' עקב שהנילוס עולה ומשקה. כך זכרו המתלוננים את המצריים.

כל אחד יכול לבחור באיזו תמונה לזכור את החיים שלו:

זהו מציאות אדם, יכול להיות שיש לו זכרונות טובים ממקום רע, וזכרונות רעים ממקום טוב, כך הוא בחירת האדם איך לזכור את שנות הישיבה, אחד מתרפק ומתגעגע, והשני מקלל את הישיבה, שניהם ישנו בחדר אחד, אחד זוכר את המזרון הדק עם הפשפשים, והשני זוכר את השיעורים המתוקים של מהרי"ך דושינסקו זצוק"ל, כך יש נסיון לכל אדם איך לזכור את החיים שלו. הנה אנשים יצאו ממצרים מלאה צרות, וזוכרים את השומים ואת הבצלים ואת הדגה חינם.

כשיש לאדם שני אפשרויות על הפרק, הוא שולח מרגלים לבדוק לאן ללכת לכאן או לכאן, כמו אחד שמסתפק לאן ליסוע, שואל גדולי ישראל מה יותר טוב לתכליתו הנצחית. משא"כ בעתליהם כנ"ל. אילו היו בני ישראל יוצאים ממצרים באופן טוטלי, כמו שאמר להם משה בשם השם 'לא תוסיפון לראותם עוד עד עולם', אז כשהיו שומעים שהקב"ה מכניס אותם לארץ טובה, לא היה עולה על דעתם לשלוח מרגלים. אך כיון שעדיין היה אפשרות לחזור למצרים, לא נפרדו לגמרי מקליפה זאת, ממילא יש להם אפשרות לבקש לשלוח מרגלים לא"י. שהרי שם אין ממתנים להם עם שלטים 'ברוכים הבאים', יש שם לא"א מלכים שרוצים להרוג אותם רח"ל. ומצרים רוצים אותם חזרה בכל הכוחות. וראיה לכך, שהרי גם לאחר כל המכות חזר פרעה לרדוף אחריהם, הוא צריך את הפועלים להמשיך לבנות עוד פיתומים ורעמססים.

במצרים אכלו דברים מזיקים והיו בריאים:

עוד כתב הבמ"ח [וכ"כ באלשי"ך הק'] ע"פ דברי רש"י יש ארץ מגדלת גבורים ויש ארץ מגדלת חלשים, הם זכרו שהיו אוכלים במצרים דברים לא בריאים בכלל, הם היו אוכלים את הדגים המסריחים שהמצריים זרקו מהחנויות, כמ"ש בגמ' יומא, היתכן שלא קבלו תבן וקש, איך קבלו דגים חינם, ופי' האלשי"ך הק' שאכלו את הדגים המתים המסריחים, כלשון ותבאש הדגה, בקיצור היה להם הריג מסריח. ואעפ"כ היו בריאים ושלמים. כשהקב"ה רוצה יכול אדם לאכול דג מסריח והוא חזק ובריא.

כמו שסיפר האדמו"ר מקלויזנבורג זצוק"ל כשהיה בשואה ירו בו כדור לתוך היד, מה עשה, נכנס ליער ולקח עשבים וחבש את הפצע שבידו ע"י הכדור. לא היה שם שום דבר סטרילי, ולא אכל דברים בריאים אלא תפוחי אדמה, כשהקב"ה רוצה יכול אדם להיות בריא ושלם, לא לאכול כלום, ומחלבו מסביב, ולחבוש את היד בעשבי מדבר, ותוך שני ימים נתרפא הרבי. כך דרש בפתיחת בית הרפואה לניאדו, שהוא קיבל על עצמו באותה שעה, כשראה שהקב"ה רוצה הוא יכול לרפאות בדבר של מה בכך, לפתוח בית רפואה שהרופאים מתפללים לפני כל טיפול. וכן יש מעשים רבים מיוצאי אושוויץ שגם אנשים שהיה להם סיבות רבים שלא לחיות, ואעפ"כ היו בריאים וחיים.

כך ראו ישראל שבמצרים היו בריאים מאד אע"פ שאכלו דגים סרוחים. ואילו בארץ ישראל שמעו מהמרגלים שאנשים מתים כזבובים, זה היה עיקר הנסיון, כי עדיין היה אפשרות על הפרק לחזור למצרים, ולכן אמרו נשלחה אנשים לבדוק אם המקום החדש טוב כמו המקום הישן.

וכתב הבמ"ח שאנחנו מתנסים באותו נסיון, הקב"ה אומר לנו בתורה 'בחרת בחיים', ומלמד אותנו מה לא טוב, גנבה לא טוב, ניאוף לא טוב, הלבנת פנים לא טוב, תורה ותפילה וקדושה מאד מאד טוב, אעפ"כ יש לנו מה להתודות בכל לילה 'אשמנו בגדנו', מה שהתרת אסרתי ומה שאסרת התרתי, כי האדם רוצה לטעום רק לרגע את מה שאמרו לו שזה לא טוב, כי יש לו בדעתו אפשרות כאילו יש דרך אחרת. וכל זה מושרש בחטא עץ הדעות שהנחש פיתה שיש דרך נוספת מלבד עץ החיים.

(הגרמ"י רייזמן)

וראיתם את הארץ מה היא וכו' (יג, יח)

בספר 'רביד הזהב' הביא את דבריו של רבי נפתלי מרופשיץ המפרש את הפסוק בלשון רמז.

'וראיתם את הארץ מה היא' - תראו האם הארץ 'מה' היא, אם היא מביאה לידי בחינת 'ונחנו מה', היינו ענווה;

'חזקתה היא הרפה' - האם העם היושב בה הוא רפה, בבחינת לב נשבר ונדכה, אפילו בזמן שהוא חזק;

ממקומי הנכבד. ואז התחזקתי ואמרתי לו: בזכות התורה ובזכות התנאים והאמוראים שלמדתי אותם ויגעתי בהם, הנני מבקש מכם להגיד לי כל ענין השליחות שלכם, ולבאר לי בביאור יפה שאוכל להבינם. ואז הלך אתי לחדר יפה ונעיים מקושט בתכשיטין לא תשבע עין מלראות זאת. ואמר לי שב בני שב ואגלה לך ענין סתר וזה השליחות שלי. וישבתי על כסא אחד והוא ישב אצלי ואמר לי הנני מגלה לך מסתרים:

תדע שאני מהר"י בן לב ובעת שהייתי בחיים בזה העולם, ישבתי על כסא דין לשפוט בין איש ובין רעהו ובאו אלי שני אנשים בדבר איזה משפט ויצא אחד מהם חייב, ולא רצה לצייט הדין מחמת שהיה איש אלים. ואז הזהרתי אותו באזהרה הידועה ויצאתי לחוץ. בא אלי האיש הנ"ל שיצא חייב והכה אותי על לחיי, וענין זה חקוק על עצמותיו עד היום ואין לו שום תקומה עד היום. ונגזר עליך שאתה מיוצאי צאצאי לתקן אותו ותהיה לו תקומה על זה.

ואז נרתעתי ונשתוממתי ונשארתי כאבן דומם ערך רבע שעה. ולאחר זה נגע בפי ואמר לי: מה זה שתקת. ואז התחלתי לבכות מאד ואמרתי לא ידעתי במה אתקן אותו, כי אין לי ידיעה ביחודים וכוונות. אז אמר לי תדע שכן נגזר עליך אשר תקנה הספר שו"ת מהר"י בן לב ותלמד אותו בקביעות עד שיהיה שגור בפיו מראשו ועד סופו ואז תהיה תקומה אליו ויוכל לעלות ממדרגה למדרגה. אמרתי לו: כמה אלמד התשובות הנ"ל עד שיהא שגור בפי. אמר לי לא פחות מארבע שנים וכו' (ואמר לו עוד, שיקנה הספר מהריב"ל דוקא אצל הרב דאנטיפאלע שיש לו תשובות הנ"ל, ושאלו, מה זו דוקא אצל הרב הנ"ל? ואמ"ל: אגלה לך ענין זה: תדע אשר גם על הרב הנ"ל יש איזה דברים למעלה כי הוא התחיל להכין א"ע להדפיס ביאור ש"ס תמורה ומעילה ולא קיים הכנתו ע"כ מוכרח הוא ג"כ לתקן זה ומהמעות שיקבל ממך עבור המהר"י כן לב יתחיל להכין א"ע להדפיס הנ"ל וכו' בסופו של דבר הלך אצל ר' פנחס מאנטיפאל וקנה ממנו את השו"ת ולמד בו).

ידיים עוז בלו"י הכותב מעמקי הלב בדמעות שלישי

מרדכי החופ"ק הנ"ל

יש להתעורר מן העובדה שמאז המקרה בשנת ש"ה עד לתאריך המכתב בשנת תרמ"א חלפו שלוש מאות שלושים ושש שנים ועדיין דין שמים במלוא תוקפו!

(אוצרות התורה)

נזכיר מה שכתב הבאר מים חיים באריכות ליישב מה שפרשת שלח מתחיל באמצע הסיפור, שהרי בפי דברים מסופר שקרבו כל ישראל ובקשו ממשה 'נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ', וייטב בעיני משה הדבר, ויאמר, עמדו ואשמעה מה ידבר ה' לכם, מדוע אין הכל מסופר כסדרו בפרשת שלח? וכתב הבמ"ח שזה היה סדר הדברים, שבאמת קודם לכן כבר בקשו ישראל לשלוח מרגלים לא"י, עוד לפני מעשה דמתאוננים ומתאוים, כבר בתחילת נסיעתם על פי השם. ואז אמר משה, עמדו ואשמעה מה ידבר ה', והקב"ה לא השיב על בקשה זאת, רק לאחר שבועיים אמר 'שלח לך אנשים', וכל זה כי המתין הקב"ה שמרים תדבר במשה, ויהיה סליכות פ' מרגלים שיראו מה שנעשה עם מרים ויקחו מוסר, כי אין הקב"ה מנסה את האדם בנסיון לפני שיהיה לו לימוד ממה לקחת מוסר. ואז לאחר חודש שלם, השיב הקב"ה למשה 'שלח לך אנשים', שהרי כבר יש בחירה לבחור בטוב ללמוד ממעשה מרים.

וא"כ עדיין צ"ע מדוע לא נכתב בפרשת בהעלתך לפני פרשת מתאוננים ויקרבו אנשים לפני משה ויאמרו נשלחה אנשים ויחפרו לנו את הארץ? ויתירץ הבאר מים חיים שבאמת זה כן כתוב בפרשת בהעלתך, שזה נכלל בפסוק 'זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חיים', כי דרך האדם כשהוא מקבל מתנה אינו דורש לבדוק את המתנה מה שאתה הולך לתת לי, כשיש לאדם שתי ברירות איזה שדה לקנות, הוא שולח לבדוק איזה שדה יותר טוב, כשאדם מקבל מתנה בית עם שדה, אין שייך לבדוק מהות המתנה, כשזקנו הגיעו לארץ ישראל והיו במעברה בעתלית, והודיעו להם שיש לפניהם איזה בית לשהות שם, לא שלחו מרגלים לבדוק את הבתים, היה באמת קשה, דחפו משפחה שלימה לבית קטן, ומטבח משותף לעשרים משפחות ביחד, כשיוצאים מעתלית לא משנה לאן הולכים. כך כשהיו במדבר והקב"ה נותן להם מתנה ארץ ישראל, היתכן לשלוח מרגלים לבדוק 'הטובה היא אם רעה'...

אלא שכשיש לאדם יצר אפשרות לחזור למצרים, הוא ענין אחר לגמרי, הם לא הרגישו כאנשי מדבר יבשים, משא"כ כשהיו זקנו בעתלית לא היה ברירה לחזור לאירופה השרופה באש, אך כאן כשאומרים להם הנה תקבלו ארץ ישראל, אילו היו מרגישים במדבר שאין להם לאן לברוח, לא היו מבקשים לשלוח מרגלים, אך בפרשת בהעלתך הם מתחילים לפאר את ארץ מצרים, ויש להם בכיה ואפשרות לחזור למצרים, 'זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חיים, ועתה נפשינו יבשה אין כל', כל זה כהמשך

'המעט הוא אם רב' - האם העם שבתוכה חושב את עצמו לקטן, אפילו בזמן שהוא רב וגדול;

'היש בה עץ (צדיק), אם אין' - והאם הוא עניו בבחינת 'אין'.

התכונות הנ"ל מאפיינות ביותר את מי שניחון במידת הענווה, והאדם העניו אינו ממנהר לכעוס (כפי שמוזכר באגרת הרמב"ן). לכן ביקש משה רבינו מהמרגלים שיבדקו במיוחד את המידה הזו אצל יושבי הארץ, כדי לדעת האם ההתנגדות שלהם תהיה קשה וכעושה, ולהתוות לפי זה לעם את דרכי הכניסה לארץ.

מידת הכעס - מידה קשה עד מאוד היא, וקשורה בטבורה למידת הגאווה הנוראה, ועל שתי המידות הללו אומרים חז"ל שהלוקה בהן כאילו עובד ע"ז. בואו ונשמע לא רק כמה מגונה ומכוערת היא מידת הכעס, אלא עד כמה היא אינה משתלמת.

כל המקומות תפוסים

מעשה שהיה בגנרל אמריקאי מפורסם, שהיה אמנם מצביא גדול וגיבור מלחמה, אבל היה נגוע בשתי המידות הקשות של כעס וגאווה.

יום אחד שמע הגנרל שבאחת ממדינות ארה"ב מתקיים קונצרט ענק בהשתתפות מנצח נודע, ועשרות רבות של נגנים. בהיותו חובב נגינה, החליט לנסוע לקונצרט.

והנה, בהגיעו לשדה התעופה, כדי לעלות על מטס שיביאנו אל המדינה בה נערך המופע, הודיעו לו שלמרות מעמדו הרם הם מצטערים להודיעו שכל המקומות במטוס כבר תפוסים, ואין אפשרות להטיסו בטיסה זו.

הגנרל התרתח מרוב כעס. "מה? למרות השירות בן עשרות השנים שאני מעניק למדינה, אתם תקבעו שאני לא אטוס עתה"? - זעק. הוא ביקש לקבל לידייו את רשימת הנוסעים, ומחק שם מן הרשימה, והודיע שהוא טס במקומו...

מרוב פרסומו של גנרל זה ברבים, ובשל האהדה הגדולה שהיתה לו בתקשורת, חששה הנהלת שדה התעופה להביע את דעתה נגדו, והטיסה את הגנרל במקום הנוסע ההוא.

לאחר טיסה שארכה כמה שעות הגיע הגנרל לאולם, וכאן נכונה לו אכזבה עמוקה. המארגנים הודיעו שהאירוע התבטל, מפני שהמנצח לא הגיע! הם סיפרו לקהל המאוכזב, שעל פי מידע שבידיהם המנצח היה רשום לטיסה, אלא שבעקבות דרישתו של גנרל פלוני לעלות על המטוס, נאלצה הנהלת שדה התעופה למחוק את שמו. המנצח נפגע מהמלך, והודיע שהוא לא מוכן לטוס כלל, דרש פיצויים על הנוק והצער שנגרמו לו, ולא הגיע לקונצרט...

לא צריך לתאר את מפח הנפש האדיר שהיה לגנרל הכועס! גם לטוס כמה שעות, הלך ושוב, וגם להפסיד את האירוע. והכל בגלל הכעס. (ברכי נפשי)

אפס כי עז העם הישב בארץ (י"ג כ"ה)

החפץ חיים מסביר שהתורה הדגישה במיוחד את המילה 'אפס', כביאור הרמב"ן, כי מילה זו מביעה את רשעת המרגלים, 'שהיא מורה על דבר אפס ונמנע מן האדם, שאי אפשר בשום ענין, כלשון האפס לנצח חסדו'. והמרגלים אכן ביקשו להעביר לעם את המסר הזה שלא יוכלו כלל להילחם עם יושבי הארץ.

ולעומתם, יהושע וכלב אמרו 'כי לחמנו הם' (להלן, פרק י"ד פסוק ט'), וכאומרים - וכי אדם מפחד מכך לחם גדול המונח על השלחן?!

האדם המאמין בה', לא ישתמש לעולם במונח 'אפס', אלא יבטח באלוקיו ויתייחס גם לאויביו הקשים ביותר כ...לחם המונח על השלחן. זה סודו של הבטחון בה', ההופך את האדם למאושר עלי אדמות.

האספקלריה של הבוטח משדרת לו כל העת שיש לו על מי לסמוך. אם רק יפקיד האדם את 'מפתחות החיים' שלו ביד השי"ת, ויפקיר את כל כולו למען השם, הוא יוכח עד מהרה לדעת שאכן היה מי ששמר עליו לאורך כל הדרך, גם אם בתחילה לא נראו הדברים כמי שפועלים לטובתו. שאכן אם היו שואלים את האדם, ביחס לאירועים מסוימים העוברים עליו בחיים, כיצד לדעתו היה כדאי לנהוג עימו, הוא היה אומר שלפי ראות עיניו היה צריך לנהוג קצת אחרת... שהרי במציאות הובילו אותו ההתרחשויות למחוזות לא הכי טובים...

מי שאומר כך, אינו יהודי מאמין. אדם היודע שכל מה שעושה הקב"ה לטובה הוא עושה, הרי גם כאשר הוא איננו רואה לכאורה מה היא הטובה שתצמח לו מהאירוע ההוא, הוא יאמין בכך בלב שלם, ויידע עם לבבו שהשי"ת אוהב אותו הרבה הרבה יותר ממה שהוא אוהב את עצמו.

'מסודר' בפרנסתו

הזדמן לידי קונטרס שכתב יהודי ניצול שואה, ובו הוא מתאר את שעבר עליו באותה תקופה, וכיצד הצילו הקב"ה פעם אחר פעם מידי הנאצים הארורים.

יהודי זה התגרר בגרמניה עצמה, ומיד כאשר החל הצורך היטלר ימ"ש להפריח את הצהרותיו המאיימות נגד היהודים - והיה זה יותר משנתיים לפני פרוץ המלחמה - נתן הקב"ה בליבו את ההחלטה למכור את כל נכסיו ולצאת מארץ הזו.

הדבר לא היה פשוט, כיון שיהודי זה היה 'מסודר' בפרנסתו ובנכסיו, והיו לו נכסים רבים, דניידי ודלא ניידי. אבל, ההחלטה שהתקבלה בליבו היתה כה חזקה, שמאומה לא עמד בדרכו, והוא מכר את הבתים שהיו בבעלותו, וגם את כל יתר הנכסים.

המטבע היציב והאיתן ביותר בתקופה ההיא, היה הרובל הרוסי. כל הסוחרים עשו בו שימוש, וידעו שהרובל הוא מטבע שכדאי ושווה להשקיע בו לטווח ארוך, ואין לכאורה שום דבר שיהא בכוחו לזעזע את חוסנו של הרובל.

גם היהודי שלנו, המיר את כל הכסף שקיבל ממכירת נכסיו לשטרות של רובלים רוסיים, וכאשר הכסף היה בידו החליט להעתיק את מקום מגוריו להולנד, שהיתה מדינה שקטנה וניטראלית, והכל היו בטוחים שהנאצים יניחוהו לנפשה, ולא ירצו לפגוע בה ולהשתלט עליה.

בהגיעו להולנד, השתדל מיודעו לבנות את עצמו מחדש, ולשקם את פרנסתו, כפי שהיה בגרמניה. ואכן, בתקופה הראשונה הכל הלך למישרין. **חזור ומבוהל**

יום אחד מגיע היהודי לביתו, חווה ומבוהל, וכשאשתו שואלת אותו מה קרה, הוא מציג בפניה דף עיתון שבו היה כתוב שהכלכלה הרוסית התמוטטה לחלוטין, והרובל בעקבותיה... בידיעה בעיתון נאמר שהמטבע הרוסי איבד את ערכו בצורה מוחלטת, והוא אינו שווה אפילו את הנייר שעליו הוא מודפס.

יוצא אפוא, אמר הבעל לאשתו, שכל האספים שחסכנו, ובעצם כל הרכוש והנכסים שלנו - אינם שווים עכשיו מאומה!

עצם המחשבה על המציאות ההזויה הזו, הביאה את מיודעו לפלנטה אחרת, ולהרגשה מוחשית בדברי חז"ל שלמדנו שהחסכוניות האמיתיים נתונים רק בבית המדרש, ולא באוצרות הכסף והזהב.

המהפך המחשבתי שהחל בו מאותו רגע, הביאו להחלטה נוספת, חזקה יותר מזו הראשונה שקיבל בהיותו בגרמניה (כשהחליט לעבור להולנד), והיא, לעזוב את הגולה הדויה, ולעלות לארץ ישראל. בתוך ימים אחדים ארז את מה שנשאר לו בהולנד, ועלה לארץ הקודש.

ומי שמכיר קצת את ההיסטוריה, יודע שהולנד היתה אחת המדינות הראשונות לכיבוש הנאצים, שהעבירו את נתיניה היהודים לאושוויץ. כבר בימינו הראשונים של הכיבוש, דרשו הגרמנים מהשלטון ההולנדי שיעביר לידיהם את שמות הנכבדים היהודיים בקהילותיהם, ואתם הרגו תחילה.

'כיון שאני נמנית על הנכבדים הללו, סיפר היהודי לבניו ברבות הימים, אין ספק שאם הרובל הרוסי לא היה מתמוטט, והייתי נשאר בהולנד עוד תקופה קצרה, גם אני הייתי נשלח לאושוויץ רח"ל'.

במזווה מיוחדת

נס של ממש נעשה ליהודי זה, והנס החל כבר ברגע שהחליט לרכוש את הרובלים, שכן הם היו הסיבה להצלחתו בהולנד. הנס המשיך מאוחר יותר עם התמוטטותו של הרובל, כשהתברר שדווקא סיבה זו הניעה אותו לעזוב גם את הולנד, ולעלות לארץ ישראל, ולהינצל מציפּרני החיה הנאצית.

עכשיו נחשוב לרגע; כשיהודי שלנו שמע את דבר קריסתה של הכלכלה הרוסית, הלא באופן טבעי הוא הרגיע מאוד מאוד רע. איך יתכן אחרת?! הלא ההתמוטטות הזו גורמת לו עתה להישאר ריק מנכסיו, ולהיות עני וחסר כל!

אבל אם היה יודע שהכל לטובתו, לא היה נותן להרגשות הלא טובות שיחדרו למוחו כלל וכלל!

ואם היו שואלים אותו, במה הוא רוצה לבחור, ברובלים רוסיים או בחיים, בוודאי שתשובתו היתה שהוא מעדיף את החיים גם על פני מיליוני רובלים. וזה בדיוק מה שהקב"ה עשה לו.

היהודי שעליו אנחנו מדברים לא הסתפק בהחדרתה של האמונה הזו רק לליבו הוא, אלא התאמץ גם לחנך את ילדיו ברוח זו. מה עשה? - גם לאחר שהרובלים הרוסיים איבדו את ערכם, ולא היו שווים מאומה, לא השליך אותם לפח, אלא שמר חלק מהם במזווה מיוחדת, וכשהגיע לארץ תלה את הרובלים במסגרת מיוחדת בסלון ביתו.

למען דעת כל עמי הארץ את הנס הגדול שנעשה לו ע"י הרובלים הללו, ולמען יידעו בניו ונכדיו וכל צאצאיו את הכלל החשוב הזה שכל מה

אשר עין בעין נראה את ה' (יד, יד)

(ברכי)

זה שכרו וזו ישועתו של מי שמקדש את השם, וקובע בליבו באופן מוחלט לא לעבור על רצונו של השם יתברך, גם במחיר של אי נעימות גדולה. וכי יקשה בעיניו של אדון הכל, מלך מלכי המלכים, הרוצה לשלם לו שכר על כך, ולגלגל לידיו 25,000 דולרים?

השאלה היא כיצד היה מותר ליהודי לקחת את הכסף מהגוי, הרי הגמרא (בבא בתרא, דף י' עמוד ב') מספרת שרבי אמי סירב לקבל כספים שכאלו בגלל הפסוק (ישעיהו, פרק כ"ז פסוק י"א) 'ביבש קצירה תשברנה', וכו', וברש"י שם מסביר: 'כשתכלה זכות שבידו, ויבש לחלוות מעשה צדקה שלהן, אז ישברו', וכך נפסק גם בשו"ע (יו"ד, סימן רנ"ב).

יוצא, שאם מאפשרים לגויים לעשות מצוות, ולהרבות את זכויותיהם, מקיימים בכך את שלטון הגויים בעולם, ומאחרים את שברונם; ואם כן כיצד היה מותר לקחת את הכסף?

בדברי תשובתו הביא הרב את הוראת חמיו, מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, שאפשר לסמוך בענין זה על דברי ה'אח"כ' הכותב שבמקרה שהגויים תורמים כסף מפני שהם מבקשים מהשי"ת 'שיחיה בני', הרי שהם עושים זאת בגדר 'עסק', דהיינו שהגויים יודעים שהדבר 'משתלם להם', ולכן הם תורמים, ואין בכך משום ריבוי זכויות לגויים.

ואם כן, גם במקרה הנ"ל, כיון שנתנית הצ'ק לוותה בצילומים, והגוי הנותן קיבל על כך כבוד רב, אפשר לומר שהוא עושה זאת לשם הכבוד, ולא יהיה לו בכך זכויות... (נפשי)

"יום לשנה" - רבי יעקב גלינסקי זצ"ל

רבים היו בעלי הבתים עמי הארץ, שאיותה נפשם לזכות את בתם ואת ביתם בחתן בן תורה. עולים היו לשיבה ומבקשים חתן בן עליה, בהבטיחם נדוניה הגונה ושנות מזונות על שולחנם הגדוש ברוב טובה.

אחד מהם זכה בחתן לתפארת, ששקד יומם ולילה על תורתו והתעתד להיות לגדול בישראל. חותנו העריך מאוד את אישיותו ומידותיו, חוכמתו ופקחותו, אבל העריך פחות את תורתו ושקידתו. אדרבה, שמח היה אילו יצא לסחור בנצלו את חכמתו כדי להתעשר. אבל הבטחה זו הבטחה, הבטיח עשר שנות מזונות לעשר שנות שקידה והתעלות!

כששמע קריאת התורה בפרשת שלח, אורו עיניו: המרגלים תרו את הארץ ארבעים יום, ובני ישראל נעשו בארבעים שנות נדודים במדבר, "יום לשנה יום לשנה" (יד, לד) -

"השומע אתה", אמר לחתנו, "יום לשנה - כבר אכלת עשרה ימים על שולחני, והרבה מעבר להם. זהו, כלו 'שנות' המזונות, ועליך להרויח את לחמך!"

טיעון למדני, אין מה לומר.

"אין בעיה", השיב החתן השנון, מסור בידי את דמי הנדוניה, ותחפש לך חתן חדש".

"מה זה?!"

"אנו מתגרשים".

"מדוע?" הזדעק הכפרי.

"כי שהיתי עם בתך עשר 'שנים' ולא ילדה..."

"טוב, טוב, המשך ללמוד", הפטיר החותן, "לא אמרתי דבר..."

ידוע שאיני מספר סיפורים מבדחים סתם כך, אלא כ"מילתא דבדיחותא" לפני השמעתתא (שבת ל, ב) -

לצערנו, תופעה זו של "מוסר כפול" רווחת כל כך!

חותנת אחת שפכה זעמה על חתנה, באזני חברתה: "לחתי לב של אבן! הוא משאיר את אשתו עם ארבעת ילדים, ונוסע לו לטיול בצפון. שהיא תקרוס תחת הנטל, והוא יהנה לו עם חבריו..."

החברה גישה: "שמעתי שגם בנך מצטרף לטיול, ומשאיר את אשתו לבד..."

"לא! מיהרה למחות", בני אינו משאיר את אשתו לבדה, הוא משאיר אותה עם חמישה ילדים..."

אהה!

ואנחנו?! הרי כל אחד מאיתנו מלא טרוניות כרימון, על חבריו או בני משפחתו. ומדוע, כי אנו הרי עושים עבורם את המינימום, אז מדוע אינם עושים כלפינו אלא את המינימום?!

ואף אל הבורא פונים אנו בעתירה: ריבוננו של עולם, למה חסר לי דבר פלוני, ודואב לנו איבר פלוני, למה אושרינו ובריאותינו אינם מושלמים?!

ככה? ומה עושים אתם עבור הקדוש ברוך הוא?!

טוב, נכון שאיננו מושלמים. אבל את המינימום הרי אנו עושים!

אז מה הטרוניה, כשגם הוא עושה את המינימום למענינו?!...!

(והגדת)

שכר גדול שולם מן שמיא לאדם שהקפיד לשמור על רצונו של הקב"ה, ולא זלזל בכך גם בעת לחץ.

המעשה שהובא לפני עסק ביהודי שהיה אמור להשיא את בתו, ובגלל ההתחייבויות הכספיות הגדולות שהיו כרוכות בכך, נאלץ לעזוב את ביתו ולנדוד לארצות נכר, ולהתדפק שם על בתי נדיבים.

את פעמיו שם לארה"ב, אבל גם לאחר שהסתובב שם במשך תקופה ארוכה לא הצליח לאסוף סכומי כסף משמעותיים. המצב הכלכלי הקשה, חדר גם אל בתי הגבירים, ונתן אותותיו על איסוף התרומות, המצטמצמות והולכות מפעם לפעם.

בשלב מסוים פגש היהודי שלנו בארה"ב את אחד מעמיתיו שיעץ לו לנסוע לקהילתו של הרב מייזליש באוסטרליה. 'בקהילה זו, אמר לו הידיד, תצליח לאסוף כסף'. היהודי החליט להיענות להצעה, ורכש כרטיס טיסה מארה"ב לאוסטרליה.

בשדה התעופה באמריקה יש כידוע הליכי בידוק מחמירים ביותר, וגם לאחר שהפקחים בדקו את כל המזוודות והתיקים, הכיסים והבגדים, הם דורשים מהנוסעים שיחלצו את נעליהם, כדי לבדוק אם הסתירו דבר מה בתוכן...

ההליך מתבצע בצורה כזו שהנוסע חולץ את נעליו, הולך כברת דרך קטנה ללא הנעליים, ומיד לאחר שהבדיקה במתקן המיוחד הסתיימה ללא בעיות, הוא מקבל את הנעליים בחזרה.

היהודי חלץ גם הוא את נעליו כמתבקש, אך בבואו אל המקום בו היו אמורות הנעליים להימסר לו, הופתע מאוד להיווכח שנעליו אינן נמצאות שם. במקביל, הגיעו לידיו נעליים אחרות, וסביר להניח שקרתה שם טעות, ואחד הנוסעים האחרים לקח את הנעליים של היהודי, ובמקומן השאיר את הנעליים שלו...

הנוסעים חשדו בו שהוא מחבל

הוא מביט בנעליים שנותרו לפליטה, וכבר חשב אפילו לנעול אותן במקום הנעליים שלו, אבל כשביט בנעליים הזרות הבחין לתדהמתו בצלב קרס המוטבע עליהן. הוא הבין שאלו הן נעליו של גוי, וכיון שהיה שם צלב קרס, החליט לא לנעול אותן בשום אופן שבעולם.

האיש לא גילה לאנשי הבידוק את המניע האמיתי להחלטתו, מחשש לאנטישמיות, אלא אמר שהוא אינו רוצה לקחת את הנעליים, מפני שהן אינן שלו, והדבר נחשב לגזל.

למרות שהחלטה זו - ללכת יחף - הביאה אותו למצב מאוד לא נעים (ובהלכות תשעה באב נאמר שההולך בין הגויים צריך ללכת בנעליו, כדי שלא יבוזו לו), עם כל זה התחזק האיש מאוד, וגמר בליבו שבשום אופן הוא לא יניח על רגליו נעליים עם צלב.

ואכן, האיש עלה למטוס בדרכו לאוסטרליה, כשהוא יחף, אבל לא שיער לאן יתגלגלו הדברים. בעלותו למטוס, הבחינו הנוסעים באדם מוזר המתהלך ללא מנעלים לרגליו, והחלו לחשוד בו שהוא חבר בארגון מחבלים...

משהודיעו לו כך לדיילים, הגיבו אלו ואמרו שאין מה לחשוש כיון שמדובר באדם שהחליט לא לקחת נעליים שאינן שייכות לו, משום גזל. כל הנוסעים במטוס הביעו את התפעלותם ממעשהו של האיש, וישרו האיש.

בין הנוסעים היה גוי אחד שהתפעל ביותר מהגינותו של היהודי, וניגש למקום מושבו כדי לשמוע את הדברים שוב באוזניו, ולדעת שאכן יש אנשים כאלה בעולם שאינם מוכנים לקחת דברים שאינם שייכים להם... 'אצל גוי זה לא היה קורה', אמר ליהודי.

ומה אמר על כך מרן הגר"ש אלישיב?

בשלב מסוים שאל אותו הגוי על מטרת נסיעתו, והיהודי סיפר לו את האמת, שבתו אמורה להינשא ואין לו פרוטה לפרוטה, ועל כן הוא נאלץ להתגלגל על פתחי נדיבים.

'כמה כסף תכננת לאסוף לנישואין אלו? - שאל.

'25,000 דולרים', השיב.

הגוי לא המתין רגע. הוא קרא לכמה עיתונאים שהיו בטיסה, ואז הוציא מכיסו את פנקס הצ'קים וכתב לו את כל הסכום הנצרך!

העיתונאים החלו לצלם את האירוע ולהנציחו מכל עבר, וההבזקים של המצלמות לא פסקו למשך דקות ארוכות. לבד מהפרסום שהיה לתורם, היה גם קידוש השם גדול באותה שעה.

פירש רש"י: "וכן היינו בעיניהם - שמענו אומרים זה לזה נמלים יש בכרמים כאנשים".

סיכום הטיעונים שבפי המרגלים בשובם משליחותם היה כמבואר בפרשה (יג, לג): "ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם".

היתה זו שפלות רוח שלא במקומה, והיא שגרמה להם להוציא דיבה רעה על הארץ ולהיכשל בשליחותם. מאלפים בנדון זה הדברים שכתב ה"שפת אמת" (תזו"מ) כי שני חלקי הפסוק מתקשרים היטב ביניהם, באשר קיימים קשרי גומלין בין מה שהיו נראים כחגבים בעיני עצמם לבין מה שנראו כך בעיני הענקים. כך היא המידה הנוהגת בעניינים אלו. הם לא היו יכולים להראות קטנים בעיני אחרים, אלמלא שקודם לכן איבדו בעצמם את תחושת החשיבות הבריאה, שהיתה אמורה להיות להם.

העיון בדברי רש"י יעמיק עוד יותר לקח זה. רש"י מבאר (על פי הגמרא סוטה לה ע"א) את טענת המרגלים: "שמענום אומרים נמלים יש בכרם, כאנשים". תמה על כך רבי עובדיה מברטנורא, הרי הם אמרו חגבים ומדוע כתב רש"י נמלים? אלא, שאם אדם רואה את עצמו קטן כמו חגב, אחרים יראו אותו קטן עוד יותר, כמו נמלה קטנטונת!...

כמעט כל הדברים שאנו עושים בחיים, מושפעים מהסביבה החברתית. אנחנו רואים מה כולם אוהבים - וגם אנו אוהבים את זה. אנחנו רואים מה כולם לובשים - וגם אנו לובשים את זה. אם כולם עושים כך, כנראה שזה מה שצריך לעשות, אנו אומרים - ואיננו מודעים לכך שמאחורי השיגעונות החדשים עומדים כמה אנשים בודדים שמסובבים את כל העולם על האצבע הקטנה שלהם. הם לא מפסיקים להמציא המצאות שמבזבזות את רגעי החיים היקרים על שטויות חולפות.

אם נזכור שהדבר היחיד שיכול להעניק סיפוק והנאה הם ערכים אמיתיים וחיים של אמונה, נחליט על דרכנו ועל מעשינו מתוך שיקול דעת וכובד ראש, ולא נלך שולל אחרי כל רוח מצויה.

בענין זה מצאנו מעשה נפלא אולי משל היה, מפרי עטו של הרב דוד קליינר שליט"א: הקיץ הסתיים, ולאחלו של אבו רוחרוח, ראש שבט הג'בליה הבדואי, החלו להגיע ראשי השבטים מכל האזור, שבט הג'בליה התגורר במאהל גדול בלב המדבר, במקום שבו מזג האוויר קיצוני והפכפך. בקיץ שרר חום נוראי, אך בחורף, עם בוא הגשמים, היה הקור במדבר מקפיא עצמות.

אבו רוחרוח היה יותר מסתם עוד מנהיג שבט, חכמתו הרבה נודעה בכל רחבי המדבר, וראשי שבטים רבים היו מתייעצים איתו בכל ענין: החל מקביעת מועד גז הכבשים ועד טיב עורות הגמלים לבניית האוהלים. גם בוויכוחים בין רועים על שטחי מרעה היה אבו רוחרוח מפשר ומתווך, אבל המומחיות שלו בה' הידיעה היתה מזג האוויר.

עם תום הקיץ היו מגיעים אליו ראשי השבטים מכל הסביבה, ומבקשים לדעת האם החורף יהיה קר וגשום. הבדואים מתגוררים באוהלים פרוצים לרוח, ורצוי מאוד לדעת מראש את מזג האוויר. ככל שהחורף צפוי להיות קר וגשום יותר, כך יש להיערך בהתאם ולאסוף יותר עצים לצרכי הסקה.

גם הפעם הגיעו לאוהלו של אבו רוחרוח משלחות מכל שבטי הסביבה ושאלו מה יהיה מצב הגשמים בחורף. אבו רוחרוח יצא לרחרח את האוויר ואחר כך נטל בידו מעט חול וסינן אותו מבין אצבעותיו. לסיום הוא הביט לעבר העננים ובדק את מהירות הרוח ואת כיוון נשיבתה.

השנה יהיה קר וגשום, הודיע לבסוף. הבדואים נערכו מיד בהתאם. הם החלו לאסוף עצים ולאחסן אותם במערות ובמקומות המסתור, כדי לקדם את פני הקרה. חודש עבר, אך שום ענן לא נראה באופק, השמים היו תכולים מתמיד, ושמש סתווית חיממה את המדבר.

שוב הגיעו משלחות מכל שבטי הסביבה, ושאלו את אבו רוחרוח האם החורף יהיה קר וגשום. אבו רוחרוח היה מעט נבוך, אך לא הראה זאת כלפי חוץ. הוא יצא בשנית למרחבי המדבר, ערך סיבוב בין ההרים והגאיות וחזר כשפיו תשובה: 'קר וגשום יהיה השנה, והמשקעים יהיו רבים מאד'. מנהיגי השבטים חזרו איש איש לאהלו, וזירזו את אנשי השבט להמשיך וללקט עצים רבים להסקה מפני גל הקור הקרב. חודש נוסף חלף, ומזג האוויר החורפי לא הגיע.

שוב הגיעו משלחות מכל הסביבה הקרובה והרחוקה אל פתח אוהלו של ראש השבט המהולל, ושאלו אותו האם עדיין הוא סבור שהחורף יהיה קר וגשום. אני חייב לצאת אל המרחבים על מנת לבדוק את הנושא היטב, אמר אבו רוחרוח, עלה על הגמל ויצא ברכיבה מהמאהל. במשך חצי שעה רכב אבו רוחרוח עד שהגיע לשוב עירוני קטן ששכן בגבול המדבר.

הוא ניגש לטלפון ציבורי, הביט ימינו ושמאלו לראות שאיש לא מבחין בו, וחייג מספר מסויים.

שלום, כאן המרכז המטאורולוגי, במה ניתן לעזור? נשמע הקול מעבר לשפופרת. לפני חודש דיברתי אתכם, אמר אבו רוחרוח, ואמרתם שירד הרבה גשמים במדבר, אבל בינתיים אין שום טיפה.

'אדוני, אל דאגה' אמרה החזאית, 'על סמך נתונים עדכניים המצויים בידינו, עומדים לרדת גשמי זלעפות.

'תודה רבה' אמר אבו רוחרוח והחזיר את השפופרת.

הוא עלה על הגמל ורכב במהירות לעבר המאהל.

'אל דאגה' אמר לאנשים שחיכו לו 'החורף הזה ירדו גשמי זלעפות. קצת סבלנות והגשם יגיע'.

הבדואים המשיכו לאסוף עצים, אבל חודש נוסף עבר ושום ענן לא נראה בשמים. שוב צבאו על פתח אוהלו של אבו רוחרוח בדואים מכל הסביבה ודרשו לדעת: 'מה עם הגשמים? מדוע אין גשם?'

אבו רוחרוח עלה על הגמל ודהר לכיוון הטלפון הציבורי. שלום, כאן המרכז המטאורולוגי במה ניתן לעזור? שאלה החזאית. 'גברתי הנכבדה' הרים אבו רוחרוח את קולו 'אמרתם שירד גשם, אבל המדבר יבש וצחיח. על סמך מה אתם קובעים את התחזית שלכם? מכיון שאתה מתקשר קבוע, אמרה החזאית, 'אני אומר לך. האמת שהמפות הסינופטיות שלנו לא מראות על גשם, אבל בכל זאת אנחנו יודעים שעומד לרדת גשם.

איך אתם יודעים? שאל אבו רוחרוח.

פשוט מאד, כי נודע לנו שהבדואים במדבר אוספים עצים מתחילת החורף כמו מטורפים. והבדואים יודעים מה הם עושים...

תורת היהדות גורסת, כי כשם שאדם מסוגל להיות "בעל בית" על עצמו ולהגיד "לא" ליצריו ולדחפיו, באותה מידה הוא מסוגל להתייצב בעוז מול נחשולים של עדריות אנושיות. גם אם רבים מתנגדים לאמת הפנימית שלו, הוא יכול להתעלות מעל "כולם" לנהוג לפי צו מצפוננו.

בנידון זה למדים בעלי המוסר לקח מהלכה אחת שנאמרה אפילו אודות בעלי חיים וממנה ניתן להקיש בקל וחומר ביחס לאדם.

בהלכות טריפות נפסק להלכה שאם עוף או בהמה הושלכו מגובה, הרי הם בחשש טריפות משום "נפולה". ההלכה חוששת שמא הפלתם מהגובה גרמה לפגימה באיבריהם הפנימיים ועל ידי זה הבהמה או העוף נטרפו. אולם ההלכה קובעת שישנן צורות בדיקה מסוימות שעל ידן ניתן לוודא שבעל החיים לא נטרף.

אחת מן הבדיקות הללו היא אם עוף נפל מגובה, והנה למרות זאת הוא מצליח לשחות במים, השחייה בנהר מצביעה על כך שהעוף, האווז או הברווז, לא נפגע במאומה ואין בו חשש טריפות.

אולם ההלכה מסייגת את דבריה בקובעה שבמה דברים אמורים? אם העוף שוחה נגד הזרם, אולם אין הוא שט עם הזרם אין בכך שום ראייה לבריאותו. גם עוף פגוע וטרף, ואפילו בול עץ, עשוי לנוע עם הזרם, ואין בכך הוכחה שיש בו שמץ חיות.

ומכאן ניתן ללמוד קל וחומר לאדם שחיותו נבחנת ביכולתו לשחות נגד הזרם, בעוד שזרימה עם העדר אין בה כדי ללמד על כושרו וכשירותו של האדם, שמלכתחילה נוצר להיות עצמאי ובלתי תלוי. משורש העובדה שאדם הראשון נברא יחידי, נובעת תכונת היותו ייחודי ומכאן השאיפה הטמונה עמוק במעמדי הנפש להיות מקורי, עצמאי. אשר על כן דעת תורה גורסת שהאדם נדרש להיות עצמאי, לבל יירטע מפני "מה יאמרו הבריות". אם הוא סבור, למשל, שדיעה מסוימת היא שגויה, או שנוהל מסוים הינו פסול, הוא צריך להישאר איתן בדעתו, למרות שסביבתו אינה גורסת כן.

כאמור, זו היתה, אפוא, זכותם הגדולה של יהושע וכלב, שלמרות שעשרת המרגלים שהלכו עימם הוציאו דיבה על ארץ ישראל, הם עמדו בתוקף על דעתם, ולא שיתפו עימם פעולה.

דוגמת מופת בתחום זה הראה לנו אברהם אבינו ע"ה. הוא היה סמל מופת להתנהגות אצילית שבין אדם לחבירו, אולם כל זה לא סתר את

וזה שאמר משה לפני הקב"ה 'ועתה יגדל נא כח השם', כיון שכעסת על הוצאת דבה, הרי שגדול כח הדיבור, א"כ 'כאשר דברת לאמר' שבכדי לעורר מדות הרחמים סגי בדיבור ואי"צ מעשה בפועל. וזהו ביאור דברי המדרש בפרשת שלח לך 'יבש חציר נבל ציץ ודבר אלקיניו יקום לעולם', זאת למדנו מפרשת מרגלים ש'דבר אלקיניו יקום לעולם', מה גדול כח הדיבור. חציר וציץ הם מעשים שמתייבשים, הדיבור קיים לעולם.

כך כתב מהרש"ם שהוא היה רב מובהק בדורו, [וכ' הבני יששכר שהחיד"א שהיה רב מובהק בדורו, וכל מה שפסק כך מתנהג למעלה בשמים, וכיון שפסק החיד"א שתשובה בציבור מיראה דינו כתשובה מאהבה, קבלו זה הפסק בשמים, והזדוונות נהפכים לזכויות, מזמנו של החיד"א והלאה] ששים שנה השיב תשובות לבני ישראל בכל חלקי התורה, וכיון שהוא פסק שמזמן המרגלים סגי בהזכרת י"ג מדות של רחמים, הרי קבלו את דבריו בשמים. ויחד עם זאת בוודאי עלינו להתעורר לשמור מאד על המחשבה, כי הרהורי עבירה קשים מעבירה, וכן דיבורי לשון הרע ורכילות הרי גרועים ממעשה עבירה. כשאדם ירא אלקים במחשבה ודיבור, הרי טענה גדולה יהיה לו בשמים שמדה טובה מרובה וצריך לקבל דבריו שהיודי יפעל תיקון נפשו, והזכרת י"ג מדות יעוררו עליו רחמים מרובים.

כי תשובה קדמה לעולם העשיה, בזה העולם של התשובה, המחשבה מוציא מידי מעשה, הדיבור מוציא מידי מעשה. ולא כמו בעולם העשיה שאין המחשבה והדיבור מוציאים מידי מעשה רבינו בחיי בפתחת פרשת שלח כתב 'סוס מוכן ליום קרב ולהשם הישועה', ומאריך בענין ההשתדלות והבטחון שאנו לומדים מפרשת המרגלים שאע"פ שמצד אחד שולח משה מרגלים, מצד השתדלות, אך יחד עם זאת צריך אדם לבטוח בה' בבטחון שלם. וביאר הרה"ק רבי הערש"ל' ליסקער בספרו אך פרי תבואה ע"פ דברי רש"י 'שלח לך' – לדעתך, אני איני מצוה אותך, אם תרצה שלח'. והוא פלאי שאם אינו מצוה אותך, היתכן שמשה רבינו ירצה לשלוח מעצמו, ועוד שהרי נאמר בפירושו 'וישלח אותם משה על פי השם' איך פרש"י 'אני איני מצוה אותך'? עוד צ"ע שבתחילה נאמר 'כולם אנשים, כולם צדיקים' ובהמשך פרש"י 'מה ביאתם באותה עצה אף הליכתם באותה עצה' הרי שלא היו כשרים באותה שעה. ועי' מש"כ המזרחי בזה, שהיו כשרים בתחילה, ותיכף שבחרו בהם להיות מרגלים, תיכף ירדו מכשרותם.

וביאר רבי הערש"ל' ליסקער ע"פ דברי רבינו בחיי שבאמת מותר לשלוח מרגלים מדין השתדלות, כמ"ש בהפטרות שלח שיהושע בן נון שלח שני אנשים מרגלים ליריחו, ואם יש פגם וחסרון בשילוח מרגלים, היתכן שישלח יהושע מרגלים, מי כמוהו זוכר מה שהיה לפני ארבעים שנה, מי שאכל שום יחזור ויאכל שום? אלא בוודאי שעצם שילוח המרגלים ענין גדול שיש בו, כי בכל ענייני האדם, הן בפרנסה הן בבריאות או שידוכים וכדו', צריך אדם לעסוק בתחילה בדרך הטבע ואח"כ יבא הנס, כדכתיב 'סוס מוכן ליום קרב' אני מכין סוס, אך איני סומך על הסוס אלא 'להשם הישועה'.

וסימן לדבר שבאמת הוא בוטח בהש"ת לבדו אלא שלוקח סוס משום מצות השתדלות: שאינו להוט לבחור בסוס הטוב ביותר בכדור העולם, שאם כן מוכרח שהוא סומך על הסוס לבדו, ולא על הש"ת. וכן מצאנו ביהושע בן נון בעצמו שלפני המלחמה של הצפון היה מדי הרבה סוסים, שלקח מהשבי תשע מאות רכב ברזל, ואמר הקב"ה לעקור ולשרוף מרכבותיהם, שלא יתפארו ישראל שנצחו המלחמה בכח המרכבות, ואכן שרף יהושע תשע מאות טנקים שלקח מהשבי, רק הכינו קצת כלי זיין. וכן היה במעשה דגדעון שיצא ללחום במדין, אמר לו הקב"ה שלקח מדי הרבה אנשים, עשר אלף, תשלח חלק גדול מהם, עוד רב עוד רב, עד שנשארו שלוש מאות אנשים, באלה אי אפשר לדמיין שניצח מצד ההשתדלות. וכן בענין הפרנסה אסור לאדם 'לכסות את כל הפינות' בענין ההשתדלות, הן אמת שצריך להשתדל לפרנסתו, אך עם גבול מסוים שיצטרך עדיין לסמוך על רחמי השם, ולא יהיה להוט אחר ההשתדלות דייקא.

וכתב רבי הערש"ל' לבאר ענין ההשתדלות [וכע"ז כתב החת"ס בפרשת וזאת הברכה] שיש מן הראשונים שפירשו שהקב"ה צוה לעשות השתדלות כדי שיתנסה האדם בזה בעצמו האם הוא בוטח בהש"ת או בהשתדלותו. וזה שכתוב 'אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בהשם ואשר חרב גאותיך', פי' החת"ס שבאמת בני ישראל הם עם נושע בהשם, ומה

השקפתו ואמונתו שעליה מוכן היה למסור את נפשו. אברהם אבינו מסר נפשו בשביל להכניס אורחים, ואפילו כדי להתפלל על סדום, אולם בעוז רוח הוא בעט בכל המוסכמות של החברה האלילית שסביבו כדי לדבוק באמונת האמת. לא בכדי אמרו חז"ל ששמו נקרא "אברהם העברי", על שם שכל העולם כולו עמד מעבר אחד, והוא לבדו, יחיד ובודד, עמד מהעבר שמנגד. אכן זוהי עצמאות השקפתית הראויה לשמה.

(בנועם שיח) אי' במדרש פרשת שלח, 'שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל – הה"ד יבש חציר נבל ציץ ודבר אלקיניו יקום לעולם'.

ראיתי חידוש פלא בספר תכלת מרדכי למהרש"ם מבארז'אן ז"ע, דהנה מצאנו לאחר חטא העגל אמר הקב"ה למשה הרף ממני וגו', ואמר לו משה רבינו 'ועתה יגדל נא כח אדני' כאשר דברת לאמר' והזכיר י"ג מדות של רחמים, וארז"ל שבהיות משה רבינו בשמים ראה את הקב"ה עוסק ב"ג מדות של רחמים, וא"ל שהם בשביל הרשעים, גם כשאמר משה 'רשעים יאבדו' אמר לו הקב"ה שעוד יבא זמן ויהיה נצרך לאלו מדות הרחמים, וזה שאמר כאן מה 'ועתה יגדל נא כח אדני' כאשר דברת לאמר'.

והנה ידוע שנחלקו רבוה"ק איך הוא דרך התעוררות מדות הרחמים, דעת רמ"ק שאלו המדות נמשכים על האדם כשאדם מזכר את מדותיו ומתנהג כפי מדות הרחמים, מה הוא רחום אף אתה רחום וכו', שע"ז הוא נהיה כסא אל אלו ה"ג מדות. אך דעת רבוה"ק הבני יששכר ועוד, שמספיק להתעטף בטלית ולומר אלו ה"ג מדות, ועי"ז הקב"ה מרחם במדות רחמיו, וכמו שאומרים 'אל הורית לנו לומר שלוש עשרה', היינו שהם מתעוררים ע"י אמירה בלבד. וזאת למדנו ממדת 'אל' שהרי אין אדם יכול להיות א"ל, כשם שאינו יכול לקיים מדה ראשונה מ"ג מדות, כך למדנו שגם שאר המדות אינם מתעוררים רק כשיקיימם אלא כשיזכירם בלבד. אך לשון המדרש הוא 'ברית כרותה, שאם עושים לפני כסדר הזה, אני נושא להם' משמע כדברי הרמ"ק שצריך לעשות ולקיים כאלו המדות.

וביאר מהרש"ם חידוש פלא שבאמת אלו ואלו דברי אלקים חיים, כי מצאנו י"ג מדות של רחמים בפרשת כי תשא, וט' מדות הרחמים בפרשת שלח [בזה"ק מבואר סוד הד' שנחסרו אך הם נכללים מ"ג] שלפני מעשה המרגלים עדיין לא ידעו בעולם מהו כח הדיבור של האדם, לכן מצד י"ג מדות של רחמים דפרשת כי תשא, צריך 'לעשות לפניו כסדר הזה' וכדברי הרמ"ק שצריך דווקא לעשות ולקיים אלו המדות ולא סגי בהזכרתן בדיבור פה, אך לאחר מעשה המרגלים שראו הכל שהאדם יכול בדיבורים לפעול גדולות ונצורות בשמים הן לטוב הן למוטב, שהם סך הכל הוציאו דבה בפיהם, ועשו קלקול בכל העולמות, לזאת אמר משה לפני הקב"ה 'ועתה יגדל נא... היינו עתה שלמדנו מהו פעולת דיבור של אדם, עתה יגדל נא כח ה' שאין צריך דווקא לקיים אלא סגי בהזכרת הפה. וכמ"ש בגמ' ערכין דף טז 'גדול האומר בפיו מהעושה מעשה' שכן מצינו שלא נתחתם גזר דינם של אבותינו במדבר אלא על שהוציאו דבה, הרי להדיא שהאומר בפיו חמור מהעושה מעשה, וא"כ מדה טובה מרובה, ודיבור טוב צריך לפעול לטוב.

וכ"כ הרמב"ם במורה נבוכים לבאר דברי חז"ל 'הרהורי עבירה קשה מעבירה', כי חלק המעשה הוא חלק הגוף שבאדם, וחלק המחשבה הוא חלק הפנימי שבאדם, כשחטא במעשה פגם בחיצוניותו בחי' נפש עשיה, וכשחטא במחשבה פגם בפנימיותו, בחי' נשמה – מחשבה. וכמו שהמחשבה למעלה מהמעשה, כך הדיבור גדול מהמעשה.

וזהו כח הדיבור של האדם ביוזמו דברים, שנאמר 'הנך נשפט על אומרך לא חטאתי', הרי כשאתאמר 'חטאתי' תתקן מה שחטאת, וכן אמר שמואל הנביא לפני הקב"ה בהפטרות פרשת קרח 'כלום אתה מבקש, אלא שנאמר חטאנו, חטאנו להשם'. הרי שהחטא היה במעשה, והתשובה הוא בדיבור ומחשבה, 'אינו זו משם עד שמוחלין לו', הרי להדיא שהדיבור גדול ממעשה. החטא הפיל את אותיות התורה במעשה, והתשובה מחזרת את האותיות ע"י הדיבור, ביוזמו פה. אע"פ שבזה העולם נדמה לנו שהמעשה גדול מהדיבור, הוא כיון שאנו נמצאים בדמיון עולם העשיה, כשנעלה לעולם הרוח עולם היצירה, נראה מפורש שהדיבור פוגם הרבה יותר, וכ"ש המחשבה שפועלת הרבה יותר מדיבור ומחשבה.

מיד אחרי פרשת חלה, מופיע אדם ששגג ועבד עבודה זרה. עיני העדה שראו והודו בעבודה זרה שמותר לעשות אותה. מה זה קשור לחלה? שימו לב, למה שכתוב כאן במדרש – צ-מ-ר-מ-ו-ו-ר-ת, אומר המדרש (ויקרא רבה, רשה ט"ו) – אמר רבי יוחנן למה נסמכה פרשת חלה לפרשת עבודה זרה, לומר לך, שכל המקיים מצות חלה כאלו בטל עבודה זרה, וכל המבטל מצות חלה כאלו קיים עבודה זרה.

רבתי, למה נסמכה פרשת עבודה זרה לפרשת חלה? לומר לך, שאדם שבביתו מפרישים חלה, הוא מבטל בכך את העבודה זרה, ובבית שלא מפרישים חלה, כאילו מקיימים עבודה זרה. רבתי, לא שמענו כזאת בישראל – אדם שלא מפריש תרומות ומעשרות, לא כתוב שכאילו קיים עבודה זרה. אדם שלא מפריש ביכורים, לא כתוב עליו כאילו עובד עבודה זרה.

בהפרשת חלה, אומרים חז"ל, אדם שרח"ל, בבית שלו לא מפרישים חלה, כשעושים את השיעור הדרוש (1.650 ק"ג), כאילו עובד עבודה זרה. כל אחד שואל את עצמו – על מה ולמה עבודה זרה? איזה עוון נורא יש כאן, באי הפרשת חלה, שזה נחשב כאילו עובד עבודה זרה?

אם אנחנו נצרף לזה, את ההגהות מימוני, נמצא ברמב"ם (סוף הלכות זרעים) – חלה תרימו תרומה – ללמדך, שזכו ישראל להיכנס לארץ ישראל, כדי לקיים מצות חלה.

כל כניסתם לארץ ישראל, היתה לצורך קיום מצות הפרשת חלה. כותב ההגהות מימוני – ותרי"ג גימטריה זו מצות חלה. ללמדך, שכל הזהיר במצות חלה, ומקיימה כראוי, כאילו קיים כל תרי"ג מצות שבתורה.

אדם שמפריש חלה בבית, ביטל עבודה זרה, וקיים כל תרי"ג מצוות. כל אחד שואל את עצמו – מה הפלא? זה לא שמירת שבת כהלכתה, שמי ששומר שבת כהלכתו, אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש, מוחלים לו על כל העוונות. אתה מדבר על אישה שלשה 1.650 ק"ג בצק, ב"ה שמה קמח עם מים, מגלגלת לבצק, מפרישה חלה, אומרת – הרי זו חלה – ביטלה כל העבודה זרה, קיימה כל התרי"ג מצוות.

חז"ל אומרים לנו, שהמצוה היחידה שנכנסו עם ישראל לארץ, היתה הפרשת חלה, ותרומות ומעשרות, אומרים חז"ל, רק אחרי 14 שנה. רק אחרי כיבוש וחילוק, רק אז חייבים בתרומות ומעשרות, אבל הפרשת חלה, איך שאתם נכנסים לארץ, מיד חייבים במצות הפרשת חלה. נשאלת השאלה – למה מצות הפרשת חלה, חייבים מיד, ותרומות וביכורים רק לאחר 14 שנה?

שאלה נוספת שצריכה להישאל – כולנו יודעים שמצות הפרשת חלה, היא רק בארץ ישראל – בבאכם אל הארץ מיד חייבים בהפרשת חלה. אף עפ"י שכתוב, שאת המצוה הזאת צריכים לקיים בכניסה אל הארץ, אומר השולחן ערוך (יורה דעה סימן שכ"ב) – גם בחז"ל נוהגים בהפרשת חלה, שלא תשתכח תורת הפרשת חלה מישראל.

רבתי, למה לא חוששים מהפרשת תרומות ומעשרות? למה דוקא בחלה כולם חוששים?

אני לא רוצה להיכנס לעונשים, של מי שלא מפריש חלה. חז"ל אומרים, שמי שלא מפריש חלה, מביא קללה את תוך ביתו, כך כתוב במשנה באבות (ה, ח) – ושלא לטול את החלה – רעב של כליה באה. אם אנשים גמרו בדעתם, שלא להפריש את החלה, זה לא סתם רעב של בצורת, שיש על תרומות ומעשרות, אלא רעב של כליה בא לעולם.

הגמרא (מסכת שבת לב, ב) אומרת – ר' אלעזר בר' יהודה אומר בעון חלה אין ברכה במכונס ומארה משתלחת בשערים וזורעין זרעים ואחרים אוכלין שנאמר (ויקרא כו-טז) אף אני אעשה זאת לכם והפקדתי עליכם כהלה את השחפת ואת הקדחת מכלות עינים ומדיבות נפש וזרעתם לריק זרעכם ואכלוהו אויביכם אל תקרי כהלה אלא כחלה רבתי, בואו נתקדם:

אם ככה, אדם שמקיים מצות הפרשת חלה, כאילו קיים כל תרי"ג מצוות, כאילו ביטל עבודה זרה, אומר הנביא – להביא ברכה אל ביתך.

אני רוצה להיכנס לעוד סוגיה אחת: אומרת המשנה (מסכת שבת לא, ב) – על שלש עברות נשים מתות בשעת לדתן, על שאינן זהירות בנדה ובחלה ובהדלקת הנר.

שואלת הגמרא – מ"ט? למה הם מתות דוקא בשעת לידתן? ואומרת – א"ר יצחק היא קלקלה בחדרי בטנה לפיכך תלקה בחדרי בטנה. שואלת הגמרא – תינת נדה חלה והדלקת הנר מאי איכא למימר? אמרת נידה, בסדר. אבל מה הקשר להפרשת חלה ולהדלקת הנר? כדרוש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא אמר הקב"ה רביעית דם נתתי בכם על עסקי דם הזהרתי אתכם ראשית קראתי אתכם על עסקי ראשית

שצוה הקב"ה לקחת חרב, זה בשביל 'גאותך', לתת תפארת לבני ישראל בעיני האומות, שהם יראו שבני ישראל נצחו המלחמה. בינינו לבין עצמנו אנחנו נושעים בהשי"ת לבדו, אלא שהקב"ה רוצה שהגויים יראו את גאוות ישראל

רבי הערשלי'ע ביאר בדומה לזה, כי כשרוצים לתת מתנה לאחד בעין טובה באופן שלא יתבייש לקחת 'נהמא דכיסופא', אזי אומרים למקבל המתנה שישלם דבר מועט עבור המתנה, ואז יהיה לו הרגשה טובה שהוא שילם ולא עשו איתו חסד חינם. כמו כן אם היינו מקבלים עומר מן סמוך לדלת הבית, היינו מתביישים לאכול משום נהמא דכיסופא, לכן צוה הקב"ה לעשות משהו בשביל השתדלות, שאז כבר לא יהיה בושה לאכול... כי הוא 'נהנה מיגיע כפיו' ואינו מתבייש באכילת לחמו. אך אעפ"כ אם ידמה בנפשו שהוא מתפרנס רק מהשתדלות, הרי איבד הכל. אך כך נוהג הקב"ה שאינו נותן הטבה לאדם לפני השתדלותו, שיהיה נדמה בעיניו שעשה פעולה, וזאת שלא יתבייש.

ובזה יתבאר ענין המרגלים. מצד אחד אומר הקב"ה 'שלח לך אנשים', כי בחלק ההשתדלות אי אפשר לצוות את האדם, שאז נשאר הלחם נהמא דכיסופא, שהרי לא עשה כלל מעצמו רק לפני השי"ת, לכן פרש"י 'אני איני מצוה אותך, אם תרצה שלח', כך הוא כל עסק הפרנסה שהקב"ה מציע לאדם שישתדל ואינו מצוה אותו על כך, וכך ירגיש את עצמו 'נהנה מיגיע כפו' ולא יתבייש באכילת לחמו. ועוד שזאת לא יתכן לומר 'שלח לי אנשים' שהרי הקב"ה כל יכול, ובוודאי בידו להושיע את ישראל בלי שום השתדלות, כמו שראינו ביציאת מצרים ובקריעת ים סוף [ובכל יום] וכן נאמר בספר שופטים שמצאו כלי ברזל ביד יונתן, אע"פ שהפלשתים אסרו להחזיק כלי ברזל, הגיע לפניו כלי ברזל בדרך נס.

וכן הוא פרנסת האדם, שהקב"ה אומר לאדם 'שלח לך', אני איני מצוה אותך, זה לא בשבילי, הרי אני הדלקתי את הנרות של רבי חנינא בן דוסא בלי שמו, אלא שלדעתך תעשה השתדלות שלא יהיה נהמא דכיסופא, וא"כ נמצא שיש מצוה בשילוח מרגלים, לכן נאמר 'וישלח אותם משה על פי השם', כי עשיית ההשתדלות הוא רצון הבורא, לקיים הפסוק 'סוס מוכן למלחמה'. אע"פ שהשי"ת מושיע לבדו בלי סוס, כך השי"ת מושיע בלי השתדלות. וענין זה הוא בקו הגבול ויכול אדם מאוד לטעות בזה, כמו שאנו טועים בזה מפעם לפעם, כמ"ש 'ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי' וצריך להתחזק לזכור תמיד 'כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל'. ועיקר העבודה שבשעה שכבר נכנס לענין ההשתדלות לא יתדבק להיות להוט אחר ההשתדלות.

וכתב עוד רבי הערשלי'ע שזהו סימן שהוא השתדלות כשרה כשאנו דוחק ואינו דוחף עצמו להרבות בו, שאם הוא עושה כך רק משום שזהו רצון ה', הולך לחנות בבוקר וסוגר בצהריים, ולא מוסיף שעות נוספות, שמאמין אמונה שלימה שזה רק השתדלות, לא החנות מפרנסת כלל, א"כ מה יש לי להחזיק החנות פתוח יותר שעות ביום שיש אחר הצהריים, זה הרי שטות גמור, וזהו חטא המרגלים שאדם מוסיף להרבות בהשתדלות, הרי שהוא דבק יותר בסוס מבהשי"ת. וזש"כ רש"י בפרשת דברים 'ותקרבון אלי כלכם נשלחה אנשים לפנינו', היו הנערים דוחקים את הזקנים, כשיש דחק ולחץ סימן שאיננה השתדלות כשרה. וזה שנאמר 'וילכו ויבואו הליכתם באותה עצה, משה רבינו שולח אותם בדביקות בהשי"ת, ומנגן לעשות רצונך אלקי חפצתי, וכן יהושע כשהוא שולח מרגלים מנגן כך, אך הם הלכו בעצה לסמוך על ההשתדלות לבדם. לבד יהושע וכלב האמינו בהשי"ת לבד, 'עלה נעלה וירשנו אותה'.

וכתב הרמח"ל במסילת ישרים פרק כא שעבודה זאת שהקב"ה שלח אותנו להיות בין הטיפות, בין בטחון להשתדלות 'זוהי עבודה קשה מאד'. וזהו עבודתנו מדי יום ביומו. לרגעים תבחננו.

יעקב אבינו אמר 'אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי', ותרגום אונקלוס 'בצלתי ובעותי', היה לו חרב אך האמין בתפילה, ומאידך לא הלך בתפילה לבד אלא לקח חרב וקשת

(הגרמ"י רייזמן, תשע"ז)

שימו לב לסדר הפרשה – מרגלים, נסכים, חלה, עבודה זרה. שואלים חז"ל – למה נסמכה פרשת חלה ונסכים למרגלים?

או בגלל שעם ישראל אמרו, לא נכנס לארץ ישראל, נתן להם הקב"ה שתי מצוות, התלויות בארץ, או בגלל שהם היו אבלים, אמר הקב"ה – תן להם שתי מצוות, כי מאסו בארץ חמדה, או בגלל סיבה נוספת, ותכף אנחנו נראה את הסיבה.

אומר הירושלמי, כפי שהזכרנו, סיבה נוספת – היות ובשעה שחזרו המרגלים, עסקו בני ישראל, בנסכים וחלה, לכן זה נצמד.

מיד לאחר מכן, באה התורה וכותבת פרשת עבודה זרה. למה נסמכה פרשת עבודה זרה, לפרשת חלה ונסכים?

הזהרתי אתכם נשמה שנתתי בכם קרויה נר על עסקי נר הזהרתי אתכם
אם אתם מקיימים אותם מוטב ואם לאו הריני נוטל נשמתכם
טוב, נו, בסדר. אבל נשאלת השאלה – למה המצוה הזאת נאמרת רק
באישה? אם אדם לא נשוי, הוא גר לבד בבית, הוא מדליק נרות. אם אדם
גר לבד, הוא לבד עושה חלות ומפריש חלה. אז למה נשים לבד מקבלות
את העונש בשעת הלידה, למה זה עונש של נשים?
זו שאלה שרש"י חש בה, ורש"י אומר תשובה, והתשובה מושלמת, ע"י
מדרש שמופיע בבראשית רבה – כדאמרינן בב"ר היא אבדה חלתו של
עולם שעל ידה נטרד אדם הראשון שנתרם כחלה וכנתה נרו של עולם
ושפכה דמו

אומר רש"י – היא איבדה חלתו של עולם (אדם הראשון נקרא חלתו של
עולם) היא תפריש חלה, היא כינתה נרו של עולם, היא תדליק נר.
אנחנו רוצים לראות מה הסוד שכתוב כאן, למה אדם הראשון נקרא
חלתו של עולם, ולמה האישה מדליקה נר.

רבותי, באו נתחיל בס"ד, נראה כמה יספיק לנו הזמן:
ישנה גמרא, ועל הגמרא הזאת ב"ה, אפשר לדבר שיעור שלם, ולא לגמור
את הגמרא הזאת, אנחנו רק נשתמש בנקודה אחת מדברי הגמרא, כדי
להסביר את הקשר שבין הפרשת חלה, לבין עבודה זרה:

הגמרא (סנהדרין ק"ב) אומרת, שרב אשי לימד את התלמידים שלו
שיעור במסכת סנהדרין, והוא התחיל את המשנה הראשונה בפרק חלק,
ואמר – כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, חוץ משלושה מלכים
וארבעה הדיוטות. שלושה המלכים הם ירבעם אחאב ומנשה, וארבעת
ההדיוטות הם בלעם, דואג, אחיתופל וגחזי.
איך בלעם ניכנס כאן לענין? סיפור בפני עצמו.

רב אשי גמר את השיעור, ואמר – מחר נמשיך לדבר בחברינו. מי אלו
חברינו? שלושה מלכים וארבעה הדיוטות.
בלילה בא לו מנשה בחלום, ואמר לו – ממתי אני חבר שלך? מה אתה
קורא לי – מחר נדבר בחברינו מנשה?

כל אחד שקורא את הגמרא הזאת, שואל את עצמו שאלה – מי אמר
למנשה, שהוא ידבר עליך? אולי הוא רצה לדבר על אחאב ועל ירבעם?
מנשה היה בטוח, שעל ירבעם ועל אחאב, הוא לא קורא חברנו, למה?
כי חז"ל אומרים, שכל מי שמרגיש את עצמו מחובר לירבעם, עליו נאמר
חבר הוא לאיש משחית.

יוצא, שחברנו, הוא לא קרה לאחאב והוא לא קרא לירבעם, חז"ל
אומרים עליהם, שהם לא עשו תשובה. על מנשה יש דעה, שהוא עשה
תשובה.

אמר מנשה – אני רוצה לשאול אותך שאלה – תגיד לי, כשבוצעים את
הפת, בשעת הברכה, מאיפה בוצעים אותה?
אמר לו – אני באמת לא יודע.

אמר לו מנשה – אתה לא יודע, ואתה קורא לי חברינו? חברים שלי
יודעים הלכות מהסוג הזה.

אומר היד רמה – שלא תחשוב, שרב אשי לא ידע מאיפה בוצעים את
הפת, הוא ידע מה שאומרת הגמרא, מאיפה שקדים בישולה. אבל הוא
לא ידע, איפה זה קדים בישולה, אם זה למעלה או למטה.

אמר רב אשי – תגיד לי, ומחר אני אגיד את ההלכה בישיבה בשמך.
אמר לו מנשה – טוב. מהיכא דקדים בישולא דריפתא.

שואל אותו רב אשי – אתם כאלה חכמים, ואתם יודעים מאיפה בוצעים
את הפת, איך יכל להיות שהלכתם לעבוד עבודה זרה??? תסביר לי!

אמר לו מנשה – תאמין לי, אם היית בדור שלנו, היית מרים את שיפולי
גלימתך, ורוץ לעבוד עבודה זרה. עד כאן דברי הגמרא.

רבותי, הגמרא הזאת היא פלא מופלא, מהתחלה עד הסוף. מאיפה ידע
מנשה, שרב אשי לא יודע את ההלכה??

שאל שאלה – בינגו! יופי הוא לא יודע!
זאת אומרת שמנשה ידע, שהוא לא יודע את ההלכה הזאת.

רב אשי בא אליו ואומר לו – אם אתם כאלה חכמים, שאתה יודע מאיפה
בוצעים את הפת, איך עבדתם עבודה זרה??

ואם הוא לא היה יודע, מאיפה בוצעים את הפת, היה מותר לו לעבוד
עבודה זרה? מה הוא שואל אותך?

מה הקשר בין זה שאתה חכם, לבין זה שאתה עובד עבודה זרה? אם
אתה לא יודע את ההלכה, מותר לך לעבוד עבודה זרה?? איזה מן שאלה
זאת??

רבותי, על השאלה הזאת עומדים כל המפרשים כולם, מי שרוצה יעיין
בספר תורת חיים, של ר' אברהם שור, על מסכת סנהדרין, ויתר הרחבה
מופיע בספר ופי יגיד תהילתך, ביאורים נפלאים בדברי הגמרא הזאת.

רבותי, אני רק רוצה לעסוק בנקודה אחת – למי ששם לב, הוא שואל את
מנשה, למה עבדתם עבודה זרה, והשאלה ששואל אותו מנשה, אם הוא
יודע מאיפה בוצעים את הלחם.

משמע, בצליל של האוזן, יש קשר בין עבודה זרה, לבין הענין שאתה
יודע איפה לבצוע את הלחם.

אומרים לנו חז"ל – כל מי שלא מפריש חלה, כאילו עובד עבודה זרה.
שואל אותו רב אשי – תגיד, אם אתה יודע מאיפה בוצעים את החלה,
איך עבדתם עבודה זרה??

משמע, שיש קשר בין הענין של הלחם, לבין הענין של עבודה זרה.
בואו ננסה להסביר את הדברים, לאט לאט, דבר דבור על אופניו:

חז"ל מלמדים אותנו, במדרש (בראשית רבה א') – בזכות שלושה דברים
שנקראו ראשית, ברא הקב"ה את העולם:

רב הונא בשם רב מתנה אמר, בזכות שלושה דברים נברא העולם, בזכות
חלה, ובזכות מעשרות, ובזכות בכורים, ומה טעם, בראשית ברא אלקים,
ואין ראשית אלא חלה, שנאמר (במדבר טו, כ): ראשית ערסתים, אין
ראשית אלא מעשרות, היך דאת אמר (דברים יח, ד): ראשית דגנך, ואין
ראשית אלא בכורים, שנאמר (שמות כג, יט): ראשית בכורי אדמתך וגו'
העולם היה לו כדאי להבנות, בזכות שלושת המצוות האלה – בכורים,
חלה ומעשרות, הכל זה ראשית.

מה הענין ב - ראשית?

כותב החינוך (מצוה י"ח) – משרשי מצוה זו. שרצה השם יתברך לזכותנו
לעשות מצוה בראשית פרינו, למען דעת כי הכל שלו, ואין לו לאדם דבר
בעולם רק מה שיחלק לנו השם יתברך בחסדיו. ויבין זה בראותו, כי אחר
שיגע האדם כמה יגיעות וטרח כמה טרחים בעולמו, והגיע לזמן שעשה
פרי, וחביב עליו ראשית פריו כבבת עינו, מיד נתנו להקב"ה ומתרוקן
רשותו ממנו ומכניסו לרשות בוראו.

הקב"ה רצה את כל הראשיות – בכורים, חלה, תרומות ומעשרות, בן
בכור, פטר חמור, פטר בהמה. כל דבר שהוא ראשית, הקב"ה רצה אותו.
אומרים חז"ל – בזה שאתה מוציא משלך, ונותן להקב"ה, אתה נותן לו
את ההכרה, שהוא ראשון והוא אחרון. הכל שייך לו!
רבותי, אם ככה נוכל להבין:

רבותינו מגלים לנו שהאבות הקדושים, היו מקיימים מצות מעשרות,
שנאמר (בראשית יד, כ) ויתן לו מעשר מכל. יצחק קיים מעשר, שנאמר
(בראשית כו, יב) ויזרע יצחק בארץ ההיא, וימצא בשנה ההיא מאה שערים.
יעקב אבינו קיים מעשרות, שנאמר (בראשית כח, כב) וכל אשר נתן לי
עשו אעשרנו לך.

האימהות הקדושות קיימו מצות הפרשת חלה, אומרים חז"ל (בראשית
רבה ס') – כל ימים שהיתה שרה קימת היו דלתות פתוחות לרוחה, וכיון
שמתה שרה פסקה אותה הרוחה, וכיון שבאת רבקה חזרה אותה הרוחה.
וכל ימים שהיתה שרה קימת היה ברכה משלחת בעסה, וכיון שמתה שרה
פסקה אותה הברכה, כיון שבאת רבקה חזרה. כל ימים שהיתה שרה קימת
היה נר דולק מלילי שבת ועד לילי שבת, וכיון שמתה פסק אותו הנר, וכיון
שבאת רבקה חזר. וכיון שראה אותה שהיא עושה כמעשה אמו, קוצה
חלתה בטהרה וקוצה עסתה בטהרה, מיד ויבאה יצחק האהלה.

רבותי, נחזור בחזרה לקרבן הראשון בבריאה, לא של אדם הראשון, אלא
קרבנם של קין והבל – קין הביא מפרי האדמה, הבל הביא מבכורות צאנו.
אומרים חז"ל – למה קרבנו של הבל התקבל, וקרבנו של קין לא? כי הבל
הביא מבכורות צאנו. הוא תפס את הענין של הבכורה, ואמר – אני נותן
לקב"ה את הראשון.

קין לא הביא מבכורות. מאיפה הוא הביא?
אומרים חז"ל – מן הסייפות. הוא אכל בעצמו ראשון, וכשהוא גמר הוא
נתן לקב"ה.

אומרים חז"ל במדרש (בראשית רבה כ"ב) – ויבא קין מפרי האדמה מנחה
לה' (בראשית ד, ג), מן הפסולת, משל לאריס רע שהיה אוכל את
הבכורות, ומכבד לבעל השדה את הסייפות. (בראשית ד, ד): והבל הביא
גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן

בספר המאור שבתורה (פרשת כי-תבוא), הוא מסביר מדוע קין, נתן לו
את הסייפות והבל נתן את הבכורות.

אומר הספר המאור שבתורה יסוד נפלא ביותר – קין הרגיש שהוא עובד
אדמה. אם הוא עובד אדמה, אז הוא הרגיש – אני עובד, אני נוטע, אני
חורש, אני מנקש, אני עושה פעולות! נכון גם הקב"ה עושה – הוא מוריד
גשם, הוא עושה רוח, הוא מביא שמש.

אמר קין – אבל גם אני עושה! אני עושה והוא עושה! אז אנחנו שותפים!
אם אנחנו שותפים, אמר קין, אז אני לוקח ראשון והוא לוקח שני, לכן
הביא לו מן הסייפות, הביא לו את הסוף, והוא לקח את ההתחלה.

הבל אמר – אני לא עושה כלום. יש ולדות והולדות מתרבים, אני לא שור להם שיירים והם מתרבים, הם מתרבים, כי הקב"ה מרבה אותם. אם ככה, אז הכל של הקב"ה!

נתן לו הבל מן הבכורות. אם אתה בעל הבית, אז תיקח אתה ראשון! רבותי, הגענו לנקודה, נתחיל לקשור קצוות:

כשאדם רואה תאנה שבכרה, הוא קושר עליה גמי ואומר – זה של הקב"ה.

אחרי זה, לאחר שהוא מביא את כל הפירות הביתה, הוא מפריש תרומות ומעשרות.

אחרי זה הוא אוכל את הפירות, הוא לא צריך לעשות שום פעולה כדי לאכל אותם – לוקח את הפרי, מקלף את הקליפה, מברך בורא פרי העץ, שהיינו ואוכל!

אין לו שום פעולה אחרי זה. אין חשש, שהוא ייחס משהו לעצמו, אחרי שהוא שם על זה גמי, ואמר הרי זה ביכורים והפריש תרומות ומעשרות. **אומרים חז"ל** – זה לא ככה, בחיטה ושעורה. מה יש בחיטה ושעורה? בחיטה ושעורה, ישנם מלאכות לאחר שהאדם גמר את הכל. מהם המלאכות?

אדם גמר את החיטה, ומכניס אותה הביתה. כדי להגיע לפת לחם, כדי להכניס אותו לפה, הוא צריך להיות זורה, דש, מנפה, לש ואופה. **כותב מרן הבית יוסף** – למה מניחים עשר אצבעות על החלה לפני שבוצעים אותה?

וכותב – כנגד עשר מצוות התלויות בפת – חרישה (לא תחרוש בשור ובחמור יחידו), זריעה (שדך לא תזרע כלאים), דישה (לא תחסם שור בדישו), לקט, שכחה, פאה, תרומה, מעשר ראשון וחלה.

אומר הבית יוסף – זו הברכה היחידה מכל הברכות, שיש בה עשר תיבות. שהכל נהיה בדברו - 9, בורא מיני מזונות - 9, בורא פרי העץ - 9, בורא פרי האדמה - 9, הברכה היחידה שיש בה עשר תיבות – המוציא לחם מן הארץ. למה?

עשר מלאכות – עשר תיבות.

אדם כבר הביא את החיטים הביתה, הוא לא יכל לקחת חיטים ולכוסס אותם, כדי לאכל.

אדם רוצה לאכול לחם, הוא לא יכל לקחת ולאכל! צריך לטחון, לזרות וכו', עד שהבן-אדם זוכה לאכל.

אומרים רבותינו – תשמע, כאן יש חשש גדול. מהרגע שהוא הביא את זה הביתה, כביכול אין התערבות כבר של הקב"ה. הכל הוא עושה.

כל זמן שזה בשדה, אז הוא מגיע להכרה שהקב"ה נותן גשם, ונותן שמש ונותן רוח, כשזה בא הביתה, הכל הוא עושה כבר. מה הוא עושה? הוא זורה, הוא דש, הוא טוחן והוא מנפה והוא לש והוא אופה.

יכל לבוא אדם ולהגיד – אחח, כוחי ועוצם ידי, עשה לי את החייל הזה. אני עשיתי!

אתה עשיתי?! **אומר הקב"ה** – תשמע, החשש הזה, של כוחי ועוצם ידי, הוא חשש איום ונורא! שכל האומר כוחי ועוצם ידי, יגיע בסופו של דבר לעבודה זרה. לכן תזהר מאוד, שלא תגיע לעבודה זרה.

מה עשה הקב"ה, כדי שחש וחלילה לא נידבק בעבודה זרה? תיקח חתיכה מהקמח ותפריש אותה.

מה יהיה כתוצאה מזה?

תזכור את הקב"ה, שזה לא אתה!

אם זה לא אתה, אתה זוכר את הקב"ה.

אומרים חז"ל, שכל מי שמפריש חלה, מבטל עבודה זרה, וכל מי שאינו מפריש, כאילו מקיים עבודה זרה!

אם אתה לא מפריש חלה, פירוש הדבר, שאתה אומר – **כוחי ועוצם ידי, עשה לי את החייל הזה**, אז זה עבודה זרה!

אם זה עבודה זרה, ואתה לא מפריש, אומרים חז"ל – כמוהו, כמקיים עבודה זרה. אם אתה מפריש חלה, אתה מבטל עבודה זרה.

שואל מנשה את רב אשי – תגיד, מאיפה בוצעים את הפת? רב אשי בכלל לא הבין מה הוא שואל אותו. למה?

למה זה נפקא מינה, למה בוצעים את הפת? איפה זה נפקא מינה? זה נפקא מינה לאדם שהולך לברך, מפני כבוד הברכה, כך כותב מר"ן המזכיר – **מפני כבוד הברכה, צריך לדעת איפה לבצוע את הלחם**. אם ממקום שהוא מזהיב, או מקום שזה נורמל, דקדים בישולה או דקרים בישולה, למה זה נפקא מינה?

זה נפקא מינה לברכה.

שואל רב אשי – אני לא מבין, מה אתה קשור לברכה?

בזמן מנשה לא ברכו לפני האוכל. הברכה לפני האוכל, היתה תקנת חכמים, בזמן מנשה זה לא היה.

גמרא במסכת ברכות (בתחילת פרק כיצד מברכין) – אם לפני האוכל הוא מברך, אחרי האוכל, על אחת כמה וכמה.

בזמן מנשה ברכו רק לאחר האוכל **ואכלת ושבעת וברכתך את ה' אלקיך**.

בא מנשה ואומר – תגיד, מאיפה בוצעים את הפת?

מה זה משנה לך??

לנו זה משנה, כי אנחנו מברכים את הברכה, אז אנחנו צריכים לדעת איך לברך – מקדים בישולה או מקרים בישולה, אבל אתה מנשה, לא ברכת לפני האוכל, בזמן עדין לא היו חייבים בזה! אז מה זה משנה לך, מאיפה בוצעים את הפת?!

אמר לו מנשה לרב אשי – אני רוצה להגיד לך- בתקופתנו, לא היינו מזיזים יד או רגל, בלי לחשוב מה יהיה לקב"ה מזה.

בכל פעולה היינו חושבים – תגיד, לקב"ה יהיה נחת רוח מזה או לא? שלקחנו לחם, לא ברכנו המוציא לחם מן הארץ עשר תיבות, אבל הרגשנו, שהיינו אוכלים לחם – תודה רבה ריבונו של עולם, שנתת לנו לאכל לחם. אמרנו תודה רבה, גם בלי נוסח של ברכה.

אומר לו רב אשי – אני לא מבין, אם אתם הייתם כאלה, שעל כל צעד הייתם חושבים איפה לקב"ה יש יותר נחת רוח, וגם כאשר היית לוקח חלה וחושב – ריבונו של עולם, מאיפה יהיה לך יותר נחת רוח שאני אקח את החלה? אם הגעתם לרמה של חשיבה כזאת בקב"ה, תסביר לי דבר אחד – א-י-ג-ע-ב-ד-ת-ם-ע-ב-ו-ד-ה-ז-ר-ה-???!

אם אתם אנשים שלא מזיזים יד, מבלי לחשוב על הקב"ה, אז איך יכל להיות אנשים שמשתחוים לעבודה זרה??

אמר לו מנשה – אין קשר. אנחנו היינו דבוקים בעבודה זרה, בגלל יצר של עבודה זרה.

אנחנו לא הזנו יד או רגל, מבלי לחשוב על הקב"ה. שאלת למה עבדנו עבודה זרה??

כי היה לנו יצר של עבודה זרה. אתה לא יודע מה עשו אנשי כנסת הגדולה, כדי לבטל עבודה זרה – שלושה ימים התענו, כדי לבטל את היצר של עבודה זרה, ומאיפה הוא יצא לבסוף?

מבית קדשי הקדשים, כמו גור של אש! כך אומרת הגמרא ביומא. משם יוצא היצר של עבודה זרה!

רבותי, אם ככה נוכל להבין יסוד נפלא:

בא רש"י ואומר – אתה יודע למה אישה מפרישה חלה ולמה היא מדליקה נר?

ועונה – היא כיבתה חלתו של עולם, היא תפריש חלה. היא כיבתה נרו של עולה! היא תדליק נר.

רבותי, למה קוראים לאדם, חלתו של עולם?

למה לא קוראים לו בורקס של העולם, למה לא תפוח של העולם, הדובדבן של העולם, **למה חלתו של עולם?**

אומר המהר"ל (נתיב התורה אות א', ביאורי אגדות גמרא מסכת קידושין) – הקב"ה ברא את האדם כמו שאישה עושה עוגה. הקב"ה לקח עפר ושם לתוכו מים, ועשה עיסה מעפר.

הגמרא במסכת סנהדרין אומרת – שעה ראשונה עלה במחשבה, שעה שניה נתייעץ עם מלאכי השרת ושעה שלישית קיבץ עפרו, אומרים חז"ל, מכל העולם ושעה רביעית גיבלו. מה זה גיבלו? גיבל את הבצק.

הקב"ה עשה גם בהמות בצורה הזאת, לקח אותם עפר מאדמה. אז למה נקרא האדם חלתו של עולם?

אומר המהר"ל – כי הקב"ה את כולם ברא מהבצק אשר מעפר ומים, אבל את כל מה שהוא ברא בצק, הוא לקח חתיכה ועשה אותה קודש! בדיוק כמו שהאישה מפרישה – חתיכה בצק ועושה אותה קודש.

מי הבצק שעשה אותה קודש? האדם הוא הבצק, שהקב"ה קידש אותו.

עשיתי היפופוטם וחזיר ופיל וג'ירפה, עשיתי עפר מן האדמה, מבצק, אבל אני מפריש חלה. מי זה החלה?

אדם הראשון הוא חלתו של עולם.

הקב"ה לקח את האדם ואמר לו – אתה חלה שלי מכל העולם! אתה קדוש מכל העיסה הזאת!

מכל מה שיש בבריאה, אתה קדוש! ברגע שהאישה החטיאה אותו, אומרים חז"ל – היא טימאה חלתו של עולם.

האדם נקרא חלה, כי הקב"ה הפריש אותו לקדושה.

היא כיבתה נרו של עולם, לכן היא מדליקה נר.

אם ככה רבותי, נוכל להבין יסוד נפלא ביותר:

